

URLA YARIMADASI GÜNEYDOĞUSUNUN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Geographical Features of Southeastern Part of Urla Peninsula

Dr.Gaye ERTİN*

ÖZET

Araştırma Ege Bölgesinde İzmir Körfezi ile Kuşadası Körfezi arasında yer alan adeta bir çekice benzeyen Urla yarımadasının güneydoğusunu kapsar. Saha coğrafi bakımdan Ege Bölümünün İzmir - Urla yöresi içinde kalır .

Günümüzdeki görünümünü Tersiyer özellikle Neojen sonlarındaki tektonik hareketlerle kazanan sahanın, doğu ve güneyi küçük vadiler ile parçalanmış, tepelik alanlar biçindedir. Kıyıları ise çok girintili çıkıntılı ve adacıklı bir görünüm gösterir. Güney kısmı bir kıyı ovası izlenimi veren Seferihisar ovası ile Azmak ovası ve Ürkmez ovası ise başlıca alüvyal birikim alanlarıdır .

Klimatik bakımdan Akdeniz makroklimasının etkisi altında kalan sahada doğal bitki örtüsü de bu iklimin özelliklerini yansıtır. Asli formasyonu kızılçam ve palamut meşesinin oluşturduğu kuru ormanlar büyük ölçüde tahribe uğramış ve küçük lekeler halinde kalmıştır. Ormanın tahrip edildiği kısımlarda sahayı önce maki kaplamış, makinin tahrip edildiği kısımlarda ise garig formasyonu hakim olmuştur .

Yerleşme tarihi ilkçağa kadar uzanan araştırma sahasında Teos, Lebedos gibi antik kentler yer alır. Bunlardan biri kuzeyde (Sığacık), diğeri güneyde olmak üzere iki limana sahip olan Teos kenti önemli bir ticaret ve kültür merkeziydi. Teos ' un önemini kaybetmesi ile gelişen Seferihisar şehri ise günümüzde sahanın en önemli ve tek şehrsel merkezidir. Kıyıda içerde yer alan köyler ise kuruluş yeri olarak vadi içleri ve yamaçları seçmişlerdir .

Araştırma sahasında ekonomik yapı tarıma dayanır. Sulamalı tarım yöntemlerinin uygulandığı sahada alüvyal ova alanları narenciye ve sebze, hafif tepelik alanlar ile yamaçlar ise tahıl tarımı yanında zeytin yetiştiriciliğine ayrılmıştır. 1970 -75 yıllarında başlayan seracılık faaliyetleri (sebze ve çiçek seraları) gelişme göstermektedir. Seracılık faaliyetleri gibi gelişme göstermekte olan hayvancılık da mandralarda yapılan modern hayvancılık biçimini almaya

* İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü.

başlamıştır.

Turizm ise ulaşım olanaklarının yetersiz olması nedeniyle Urla yarımadasında yer alan Çeşme, Urla gibi yerleşim birimlerine oranla daha geç gelişmiştir. 1989 yılında yapılan Seferihisar -Ürkmez -Kuşadası karayolunun turizmin gelişmesi üzerindeki rolü oldukça önemlidir. Kıyının turizm amaçlı kullanımını 1985 yılından itibaren yapımı hızlanan tatil konutları veya yazlık evler ile başlamıştır. Deniz turizminin büyük bir gelişme gösterdiği sahada İzmir' e en yakın, elverişli plajların bulunması nedeniyle kıyıları yazlık evler ve konaklama tesisleri ile dolmaktadır.

Termal kaynaklar bakımından oldukça zengin olan araştırma sahasının güneydoğusundaki bu kaynakların kullanımının planlanarak (seraların ve konutların ısıtılması, kaplıca turizminin geliştirilmesi v.b.) öneminin vurgulanması gereklidir .

ABSTRACT

The southeastern part of the Urla peninsula located in between the gulfs of İzmir and Kuşadası resembling a hammer in outlook forms the study area in this article. Geographically it falls into the İzmir - Urla part of the Aegean region .

Tectonic movements in Tertiary ,especially late Neogene, have given the area its present appearance whose east and south have a hilly terrain dissected by small valleys. Shoreline is very indented also with small islands. Azmak, Ürkmez and Seferihisar plains are mostly alluvial deposition areas .

Climatically the area is under the influence of Mediterranean macroclimate and natural vegetation cover reflects this character. Original vegetative formations are dry forests composed of Pinus brutia and Quercus ithaburensis trees which have been widely destructed being left in spots. Macchias have replaced the forests where destructed and upon their destruction garrigues take their place.

The settlement history goes way back to primeval epoch and there are such antique cities as Teos, Lebedos in this area. Of these, Teos with a port at north (Sığacık) and another at south was an important commercial and cultural center. Later, Teos lost its importance and Seferihisar town developed, which is the one and only important city in the vicinity now. Villages located further from the coasts have chosen valley and valley slopes as setting places .

Economic structure of the study area depends on agriculture. Irrigation is exercised and citrus fruits and vegetables are cultivated in alluvial plains, whereas grain fields and olive groves are found on slightly hilly areas and slopes. Activities related with greenhouses began during 1970-75 (for vegetables and flowers) which are still developing. Animal husbandry and dairy farming are two other developing modern agricultural activities .

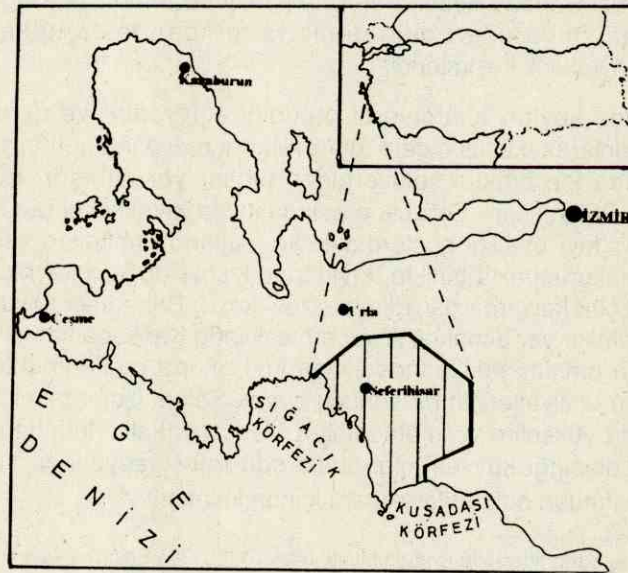
Due to inefficiency of transportation, touristic development of the peninsula has been delayed when compared with such places as Çeşme and Urla. The road between Seferihisar - Ürkmez - Kuşadası built in 1989 has played an important part on development of tourism. Touristic use of the coastal part has began in 1985, following the rapid increase of summer or secondary houses. The coasts here are being filled up by summer houses and vacation places due to nearness to İzmir and existence of good beaches which increased sea tourism considerably .

The study area is very rich from the point of thermal resources and their importance for the area should not be forgotten (such as planned use in heating of greenhouses and homes, development of thermal resorts etc.)

Giriş

Araştırma Ege Bölgesinin İzmir - Urla yöresinde yer alan ve bütünüyle Seferihisar ilçesi sınırları içinde kalan, Urla yarımadasının güneydoğu kesiminin coğrafi bakımdan incelenmesini kapsar. Yaklaşık 369 km² alan kaplayan saha kuzeyde Sığacık Körfezi, güneyde Kuşadası Körfezi arasında yer alır. (Şekil 1)

Urla yarımadasının bir parçası olan saha fiziki ortamın sunduğu koşullara bağlı olarak kendine özgü kullanımlar ve özellikler geliştirmiştir. Araştırmada temel amaç sahanın bu coğrafi özelliklerinin tarihi ve güncel durumunun ortaya konması gelecekteki kullanımların nasıl biçimleneceğinin belirlenmesidir .

Şekil 1- Araştırma sahasının yeri ve sınırları
Figure 1- Location and borders of the research study.

Doğal Özellikler

Araştırma sahası jeomorfolojik özellikler bakımından incelendiğinde, küçük akarsu vadileri ile parçalanmış, tepelik alanlar, bu tepelik alanları kısa mesafelerde birbirinden ayıran kıyı ovaları, alüvyal dolgu sahaları ve Ege kıyılarının bir özelliği olarak girintili çıkıntılı kıyılardan oluştuğu görülür. Sözkonusu saha ile ilgili incelemeler yapan çeşitli araştırmacılar (Philippson 1918, Chaput - Akyol 1930, Darkot 1938, Ardel 1961, Akartuna 1962, Mater 1982) bu kesimin günümüzdeki görünümünü kazanmasında Tersiyer, özellikle Neojen sonlarında meydana gelen tektonik hareketlerin etken olduğu fikrinde birleşirler. Tektonik hareketlerle çökme ve kırılma olayına maruz kalan sahanın kıyıları, dördüncü zamandaki glasye devrinin sonunda deniz seviyesinin yükselmesi (Flandrien transgresyonu) ile işgal edilmiştir.¹ Bu biçimde karaların alçalması ve denizin yükselmesi sonucu deniz ile temas eden sahada, alçak alanlar koyuları (Sığacık, Ekmeksizevi, Kocaçukur, Bahadırıçı, Kargıncık v.b.) yüksek yerler ise burunları (Dalyan, Akkum, Çilekli, Orta, Sırtlan, Telgrat, Killik, Değirmen, İnceburun, Yokuşbaşı, Liman, Doğanbey v.b.) oluşturmuştur. Bu tip kıyılara " dörtgen kıyıları " adını veren Ardel ' e göre² bunlar neojen sonundaki tektonik hareketler sırasında kıyıya dik ve paralel fayların birbirini kesmesi sonucu meydana gelmişlerdir. Nitekim araştırma sahasında Doğanbey - Beyler köyüne doğru kuzeydoğu - güneybatı, daha güneyde ise batı - doğu doğrultusunda uzanan iki fay hattı³ boyunca dikkati çeken sıcaqsu çıkışları sözkonusu tektonik hareketlerin bir sonucudur. Kıyının biraz açığında görünen irili ufaklı adalar (Eşek adası, Kanlı ada, Bahadır adası, Çiftekale karşısındaki adacık, Doğanadası) ise son transgresyonun eseri olup deniz tarafından istila edilen son kara parçalarının en yüksek kesimleridir .

Süreç içinde koylar, akarsuların getirdiği alüvyonlar ve denizin taşıdığı materyallerle dolarak, küçük ölçekli kıyı ovalarını meydana getirmiş, bu koyların ön kısımlarında ise birikim şekillerinden plajlar yer almıştır. Bu bakımdan Azmak ovası, Seferihisar - Sığacık arasında kalan kıyı kesimi ile Ürkmez ovası alçak, plajlı bir kıyı özelliği göstermektedir. Yukarıda belirtilen kesimler kadar geniş saha kaplamamakla birlikte, kıyından iç kısma doğru hilal biçiminde girinti yapan bazı küçük koylarda da (Ekmeksizevi koyu, Bahadırıçı koyu v.b.) birikim şekillerinden plajlar yer almakta, Akarca mevkiinde Kanlıada karşısında ise yine kıyıda görülen birikim şekillerinden olan kıyı okuna rastlanmaktadır. Benzer biçimde birikim faaliyetlerinin bir sonucu olarak Seferihisar ovası içinde Sığacık koyu yakınında yükselen ve muhtemelen Mesozoik kalkerlerinden oluşan eski bir ada olma olasılığı kuvvetli olan kütle son transgresyondan sonra çevresi alüvyonlar tarafından doldurularak kara içinde kalmıştır .⁴

1- Ardel A."Çeşme Yarımadasında Coğrafi Müşahadeler " (İ.Ü.Coğ.Enst.Der.sayı :12,cilt:6,İstanbul, 1961) s.70

2- Ardel A. Aynı, s.70

3- Mater B. Urla Yarımadasında Arazinin Sınıflandırılması ve Kullanılışı Arasındaki İlişkiler, (İ.Ü.Ed.Fak. Yay.No: 2863, İstanbul, 1982), s.48

4- Ardel A. Aynı .s.73

Güney tarafı bir kıyı ovası izlenimi veren Seferihisar ovası ise, kuzeydoğu, doğu ve güneydoğusu Kretase flişleri ile çevrilmiş, batısı neojen kalkerleri ile sınırlanmış⁵ geniş bir depresyon sahasıdır. Güzelbahçe ' den (İzmir), Seferihisar ' a kadar devam eden bu geniş depresyon sahası Güzelbahçe Yeldeğirmeni köyü arasında düz ve düze yakın eğimlerin egemen olduğu bir alan olarak dikkati çekerken Çamlıköy ' e doğru daralarak bir boğaz görünümü almakta, Çamdere ve Bademler köyleri arasında arızalı bir özellik kazanan depresyon, daha sonra Ula, Turgut ve Düzce köylerinin bulunduğu geniş bir depresyona açılarak güneybatı yönünde Azmak ovasına ve denize ulaşmaktadır.⁶

Seferihisar depresyonunun doğu ve güneyinde kalan saha ise küçük akarsu vadileri (Ağalar çayı, Hacıburun dere, Kocadere, Eğridere, Yassıçay, Karapınar, Payamlı, Ürkmez dereleri v.b.) ile parçalanmış arızalı ve tepelik bir görünüm kazanmıştır. Genellikle Kretase flişlerinin hakim olduğu bir saha içinde akan bu akarsular, tektonik olaylar sonucunda yataklarına gömülerek sürempoze olmuşlar, birçok yerde de zayıf mukavemet sahalarını takip ederek sahayı parçalamış, genç ve derin vadiler oluşturmuşlar, genel bir görünüm olarak dantrititik akarsu şebekesi özelliği göstermişlerdir.⁷

Sahanın doğu kesiminde yükseklikleri 400 - 500 metre arasında değişen bu tepeler (Çıklık dağı 404 m., Mersinlik tepe 412 m., Sırtlangedik tepesi 558 m., Sivritepe 588 m., Dede dağı 545 m., Temese dağı 422 m., Güney dağı 603 m., v.b.) Seferihisar ovasına ve güneye kıyıya doğru (Payamlı tepeleri 267 m., Çukurköy 165 m., Yarentepe 192 m., Sırtlan tepesi 153 m., Karaköse dağı 276 m., Bakacak tepesi 103 m., Çakmak tepe 109 m., Söğütçük tepesi 89 m., v.b.) alçalırlar. Yukarıda belirtilen arızalı ve tepelik alan içinde Kavakdere köyü çevresinde Başılıca, Kavak ve Karakoç derelerinin açmış olduğu vadi ise büyük ölçüde narenciye bahçeleri ve bağlar ile kaplanmış küçük bir vadi ovası görünümündedir .

Ege Bölgesi sınırları içinde kalan araştırma sahası makroklima bakımından hemen hemen bütünüyle Akdeniz iklim tipine girer. Akdeniz iklim tipinin bir özelliği olarak kışlar ılık ve yağışlı yazlar ise sıcak ve kurak geçer. Sahanın iklimi en yakın konumdaki istasyon olan Çeşme istasyonu verilerine göre incelendiğinde (Çizelge 1) yıllık ortalama sıcaklığın 17.1°C olduğu görülür. En soğuk ay 9 °C ile Ocak, en sıcak ay ise 26.8 °C ortalama sıcaklık ile Temmuz ayına aittir. Saha ortalama en yüksek ve ortalama en düşük sıcaklıklar bakımından incelendiğinde ortalama sıcaklıklarda olduğu gibi hiçbir ayın 0 °C altına düşmediği görülür. Ortalama en yüksek sıcaklık 29.7° C, ortalama en düşük sıcaklık 5.9°C ile Temmuz ve Ocak aylarına aittir. Meteoroloji istasyonu kayıtlarına göre en

5 Ardel A. Ön. ver., s.73

6 Mater B. Ön.ver. s.37

7 Mater B. Aynı s.44

düşük sıcaklık - 3.6 °C ile 14.1.1973 tarihinde en yüksek sıcaklık ise 38 °C ile 19.6.1979 tarihinde kaydedilmiştir. Bu değerler ise araştırma sahasının mutlak maksimum (38 °C) 40 °C ' ye mutlak minimumunun ise (-3.6 °C) -4 °C'ye yaklaştığını gösterir. Sahada hiçbir ayın ortalama sıcaklığı 0 °C'nin altına düşmez. Ancak sıcaklığın zaman zaman 0 °C altına düştüğü donlu günlere rastlanır. (Ortalama 3.3 gün)

Tablo 1- Araştırma sahasının iklim verileri
Table 1- Climatic data of study area

Istasyonun Adı	Meteorolojik Elemanlar	O	S	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
	Ortalama Sıcaklık (°C)	9	9.6	11	14	18.4	26	26.8	26.2	23.5	16.9	13.5	10.4	17.1
	Ortalama en yüksek sıcaklık	12.6	14.1	15.4	19.6	24.4	28.4	29.7	29.5	27.1	23.1	19.2	15.3	21.5
	Ortalama en düşük sıcaklık	5.9	6.8	7.9	10.2	14	18.3	20.5	20	16.8	13.3	10.1	8.4	12.7
	En yüksek sıcaklık	20.1	22.4	25.2	28.8	34.2	38	37.8	37	36.1	32.5	26.5	23	38
	En düşük sıcaklık	-3.6	-2.2	-1	1.8	6	10.2	13.6	14	9.3	4.2	0.3	-2.1	-3.6
ÇEŞME	Sıcaklığın 0 °C'nin altına düştüğü gün sayısı	9.6	7	4.7	0.2	0	0	0	0	0	0	1.5	5.5	28.5
	Ortalama nispi nem oranı %	72	74	72	70	66	62	61	63	68	71	75	74	69
	Açık gün sayısı	4.9	4.5	7.2	9.6	15.1	21.5	28.9	28.5	22.3	13.9	9.4	5.9	171.6
	Kapalı gün sayısı	6.8	5.2	5.5	3.8	1.2	0.1			0.6	2.7	3.2	5.5	34.6
URLA	Ortalama yağış miktarı (mm)	165.8	121.5	89.3	45.8	24.2	3.8	1.2	0.9	15.2	45.2	82.3	179.8	775.1
ÇEŞME	Ortalama kar yağışlı gün sayısı	0.2	0.1											0.1
	Ortalama karla örtülü gün sayısı	0.1												0.1
KUŞADASI	Ortalama güneşlenme süresi saat/dakika	4.32	5.07	6.27	7.44	10.28	12	12.33	11.45	10.01	7.2	6.04	4.45	8.14
	Ortalama deniz suyu sıcaklığı °C	15.4	14.9	15.2	16.4	19.4	22.4	23.7	22.9	22.2	20	18.1	18.5	19.09

Araştırma sahasında yıllık ortalama yağış miktarı ise sadece yağış ölçümleri yapan Urla yağış istasyonunun 18 yıllık verileri ile değerlendirilmiştir (Çizelge 1). Söz konusu istasyonun seçilmesinin başlıca nedeni Urla yarımadasında yağışların batıdan (Çeşme 562.7 mm.) doğuya (Urla 775.1 mm.) doğru artması, dolayısı ile araştırma sahasına daha yakın konumda olan Urla istasyonunun daha uygun değerler vermesidir. Bu bakımdan yıllık ortalama yağış miktarının 775.1 mm. olduğu sahada en yüksek ortalama yağış değeri 179.8 mm. ile Aralık ayında görülmekte 0.9 mm. ile hemen hemen hiç yağışın düşmediği Ağustos ise en kurak ayı oluşturmaktadır. Bu durum narenciye üretiminin geniş bir yayılış gösterdiği sahada, kuraklığın yüksek olduğu Temmuz ve Ağustos aylarında meyvelerin büyüüp gelişebilmesi için ağaçların bol su ile sulanması gerekliliğini ortaya koyar .

Araştırma sahasında Akdeniz makroklimasına uygun olarak en yüksek yağış değerleri 467.1 mm. ile kış aylarında görülür (yıllık yağışın % 60.2' si). Bunu 159.3 mm. ile (yıllık yağışın % 20.5 ' i) ilkbahar ve 142.7 mm. ile (yıllık yağışın % 18.4 ' ü) sonbahar izlemekte, yaz mevsimi ise 5.9 mm. ile (yıllık yağışın % 0.76 ' sı) en kurak mevsimi oluşturmaktadır. Tarımsal faaliyetler üzerinde önemli etkisi olan kar yağışlı günler ile zeminin karla örtülü olduğu günlere ise hemen hemen hiç rastlanmaz .

Yıllık ortalama nispi nem oranının % 69 olduğu sahada, en yüksek oran % 75 ile Kasım ayında, en düşük oran ise %61 ile Temmuz ayında görülmektedir. İnsan bünyesinin %70'in üzerine çıktığında rahatsızlık duyduğu nispi nem oranının sıcaklığın yüksek olduğu yaz aylarında % 62 civarında olması, yaz sıcaklıklarına dayanma gücü verir .

Sahada rüzgarın en yüksek esiş frekansı NNW (frekansı 907) yönünde kaydedilmiştir. Özellikle deniz turizminin yoğun olduğu yaz aylarında frekansını arttıran bu rüzgar (yaz aylarını kapsayan üç aylık frekansı 364) windsurf ve yelken gibi sportif aktivitelerin yapılabilmesi için uygun bir ortam hazırlar. İzmir ve çevresinde "İmbat" adı ile anılan rüzgarların öğleden sonra denizden karaya doğru esmesi ile yüksek yaz sıcaklıklarının bunaltıcı etkisi azalır. Sahada esiş frekansı yüksek diğer rüzgar yönü ise S ' dir (frekansı 529). Bu rüzgar özellikle kış aylarında (kış aylarını kapsayan üç aylık frekansı 212) frekansını arttırır. Diğer taraftan esme frekansı düşük olmakla birlikte (frekansı 52) SW ' dan esen ve denizin tuzlu suyunu, kıyıya kadar yaklaşmış olan narenciye bahçeleri üzerine bırakarak, büyük zarar veren lodos rüzgarı da önemlidir .

Turizm etkinlikleri açısından önemli olan açık ve kapalı günler sayısı ise sahanın, genelde stabil ve nemi düşük hava kütlelerinin etkisinde kalması ile açık günler bakımından elverişlidir. Bu bakımdan yıl içinde 35 gün kapalı (34.6) iken, açık günler sayısı 171.6 gün olup, yaz aylarında yüksektir. Özellikle deniz turizmi üzerinde etkin olan güneşlenme süresi ve denizsuyu sıcaklığı gibi meteorolojik elemanlar (Çeşme istasyonunun bu konuda ölçüm yapmaması nedeniyle Kuşadası istasyonu verileri kullanılmıştır .) yönünden olumlu sonuçlara sahip olan araştırma sahasında güneşlenme süresi Mayıs ve Eylül aylarını içine alan 5 aylık süre içinde 10 -12 saat civarındadır. Deniz suyu sıcaklığı ise Haziran ve Ekim aylarını içine alan 5 ay boyunca 20 °C'ın üzerindedir .

Araştırma sahasının doğal bitki örtüsü, hemen hemen tamamen iklimin etkisi altında kaldığından Akdeniz ikliminin karakterize ettiği türler tarafından temsil edilir. Urla yarımadasında yapılan araştırmalardan (Mater 1982, Günel 1988) anlaşılacağı gibi asli bitki örtüsü kızılçam ve yer yer meşe türlerinin hakim olduğu kuru ormanlardır. Ancak yerleşme tarihi ilkçağa kadar uzanan araştırma sahasında doğal bitki örtüsü, yerleşme, orman yangını, tarla açma, hayvan otlatma, yakacak temin etme v.b. gibi nedenlerle büyük ölçüde tahribe uğramıştır. Bu nedenle özellikle kızılçam (Pinus brutia) topluluklarından oluşan

ormanlar küçük lekeler halinde kalmışlardır. Yassıçay - Eğridere vadileri batısında kalan Bağbeleni (235 m.) Kaaraamuca (194 m.), Gülerkaya (254 m.), Meşelik (256 m.) tepeleri. Gödençe köyü çevresi, Orhanlı köyü çevresinde Kocakaya, Kızılkaya (417 m.), Gökçe (227 m.) tepeleri, Dede dağı (545 m.), Kavakdere köyü kuzeybatısında Borlu tepesi, Arpakiriş dağı (294 m.) Teos antik kenti çevresi ve İhsaniye köyü çevresi kızılçamların dağınık parçalar halinde yayıldığı başlıca alanlardır. Diğer taraftan günümüzde çok seyrek olarak rastlanan boyları 15 - 18 m. çapları 70 - 80 cm. arasında değişen palamut meşesi (*Quercus ithaburensis*) ağaçlarının varlığı sahanın geçmiş yıllarda palamut meşesinin yayılış alanı olduğunu ortaya koyar.⁸ Nitekim yapılan anketler sırasında Bademler köyünden Seferihisar şehrine kadar uzanan karayolunun her iki tarafı ve Seferihisar - Doğanbey köyü arasında, bu ağaçların yayılma gösterdiği ve palamut toplayıcılığının bir ekonomik faaliyet kolu olarak uzun yıllar sürdürüldüğü saptanmıştır. Ancak asli bitki örtüsü olan kızılçam ve palamut meşesinin tahrip edilmesi ile önceleri sahayı maki kaplamış, makinin tahrip edildiği kısımlarda ise garig formasyonu hakim olmuştur. Başlıca türlerini delice (*Olea europea* var. *oleaster*), menengiç (*Pistacia terebinthus*), laden (*Cistus*), akçakesme (*Phillyrea latifolia*), katırtırnağının (*Spatium junceum*) oluşturduğu⁹ maki elemanlarının kuzeye dönük yamaçlarda, kabul havzalarına doğru çekildikleri dikkati çekerken, küçük dere içlerinde ise zakkum (*Nerium oleander*) sakız (*Pistacia lentiscus*), kocayemiş (*Arbutus unedo*), çalı halinde palamut meşesine rastlanır¹⁰.

Araştırma sahasında hakim konumda olan garig formasyonun ise başlıca türlerini diken çalısı (*Sarcopoterium spinosum*), kekik (*Thymus vulgaris*), laden (*Cistus*), kermez meşesi (*Quercus coccifera*), lavanta (*Lavandula carlensis*), katran ardıcı (*Juniperus oxycedrus*), ateş dikeni (*Pyrranthia coccinea*), akçakesme (*Phillyrea latifolia*) ve karaçalı (*Paliurus spina-christi*) oluşturur. Sahaya dağınık olarak yayılmış olan bu türler özellikle güneye bakan yamaçları kaplayarak kıyıya kadar ulaşır .

Beşeri Özellikler

Yerleşme tarihinin ilkçağa kadar uzandığı araştırma sahasında başlangıca ait bilgiler yetersiz olmakla birlikte en eski yerleşmelerin Airo' lerce kurulduğu sanılmaktadır.¹¹ Sığacık ' da yer alan doğal bir liman ile, Seferihisar ve Ürkmez ovası gibi verimli alüvyal ovaların varlığı Teos, Lebedos ,v.b. şehirlerin kurulmasını sağlamış ve henüz daha ilkçağda araştırma sahasının yoğun bir yerleşim alanı olduğunu kanıtlamıştır. Ancak ilkçağdaki yerleşmelere ait bilgiler

8 Günel N. "Urla yarımadasında Doğal Bitki Örtüsü " (Bülten sayı:5 No:5, İstanbul ,1988) s.68

9 Mater B. Ön.ver. s.94

10 Günel N. Aynı .s.68

11 Emiroğlu ,M. "Urla Yarımadasında Kırsal Yerleşmeler" (Coğrafya Araştırmaları Sayı:2, Cilt :1, Ankara,1988),s.231

Teos kentinin kurulması ile başlar. Bu bakımdan I. Yunan sömürge dalgasının Ege sahillerine yönelmesi ile Ege kıyılarında temel fonksiyonu ticaret olan bir takım küçük liman şehirleri kurulmuştur.¹² Teos kenti de Kodros soyundan gelen İon ve Atina'lılarca kurulmuş bir şehirdir.¹³ Günümüzde Sığacık mahallesine 3 km. uzaklıkta bulunan Teos kenti, biri kuzeyde Sığacık tarafında, diğeri güneyde olmak üzere iki limana sahip (büyük ve küçük liman)¹⁴ ana geçim kaynağı deniz ticareti olan¹⁵ gerisindeki verimli Seferihisar ovasının varlığına bağlı olarak sulamalı tarım da yapılan büyük bir¹⁶ yerleşim merkezidir. 13.600 kişilik bir nüfusa sahip olduğu tahmin edilen¹⁷ Teos hızlı bir gelişim göstermesi nedeniyle koloni kuran ve göçmen gönderen bir yer özelliği kazanmıştır.¹⁸ Nitekim İonia şehirlerinin Persler tarafından işgal edilmesi üzerine birçok Teos'lu gemilere binerek kaçmış kuzey Karadeniz kıyılarında yeni yerleşme yerleri aramışlar¹⁹ ve M.Ö. 545-540 yılları arasında Trakya'daki Abdera kentini kurmuşlardır.²⁰ Kentten çeşitli kesimlere göçler olmasına rağmen zenginliğini koruyan Teos M.Ö.476 yılında Delos Deniz Birliğine üye olmuştur.²¹ Pers'lerden sonra Büyük İskender ve Bergama krallığı yönetimine giren kent, Dionysos tapınağının inşa edilmesi ile aktörler birliğinin kurulmasına sahne olmuş, dramatik ve müzikal sanatların merkezi durumuna gelerek²² ticari ve tarımsal fonksiyonunun yanısıra kültürel bir kimlik de kazanmıştır .

Bergama Krallığından sonra Roma ve Bizans yönetimine giren ve Bizans egemenliği sırasında piskoposluk olan kent sönükleşmiş ve zaman içinde ortadan kalkmıştır .

11. yüzyıl başına kadar, kısa süreli saldırı ve savaşlar dışında, durağan bir dönem geçiren araştırma sahası Melikşah zamanında (1072 - 1092) Selçuklu İmparatorluğuna katılmıştır.²³ 1308 yılında Selçuklu İmparatorluğunun dağılması üzerine 1320 ' de Aydınoğullarının yönetimi altına giren saha²⁴ Sultan Murat zamanında Osmanlıların eline (1425 -1426) geçti.²⁵ Osmanlılar

12 Stewig R.Batı Anadolu 'da Kültür Gelişmesinin Ana Hatları (İ.T.Ü.Yay. İstanbul ,1970), s.16

13 Baybutluoğlu, C. Arkeoloji, Ankara,1988 ,s.377

14 Baybutluoğlu, C. Aynı,s.377,

15 Akurgal .E.Anadolu Uygarlıkları (1989,İstanbul),s.389

16 Mater ,B.Ön.ver.s.115-116, İstanbul

17 Stewig.R.Aynı .s.18, İstanbul

18 Baybutluoğlu ,C.Aynı s.377

19 Mansel, A.M.Ege ve Yunan Tarihi ,1984,Ankara,s.125

20 Akurgal, E.Aynı.s.389,

21 Baybutluoğlu,C.Ön.ver ,s.377,

22 Akurgal, Ön.ver. s.389,

23 Emiroğlu M. Ön.ver.s.232,

24 Uzunçarşılı, İ.H.Osmanlı Tarihi (Cilt:1,Ankara,1947)s.19

25 Akın, H. Aydınoğulları Tarihi Hakkında(Ankara,1968),s.83

zamanında İzmir körfezini ve Urla yarımadasını korumak amacıyla Teos kentinden getirilen kalıntılarla 15. yüzyılda inşa edilen Sığacık kalesi²⁶ Osmanlı devrinin önemli bir deniz üssü olmuştur.²⁷

Teos kentinin ortadan kalkmasından sonra önem kazanan ve günümüze kadar varlığını sürdüren Seferihisar şehri ise II.Beyazıt zamanında korsan Kara Durmuş'un üssü olmuş, Kapudan Paşa eyaletine bağlı ve tersana-i amire kethudası sancağı dahilinde bir kazanın merkezidir²⁸. Denizden gelebilecek saldırılara karşı korunmak amacıyla kıyıda içerde kendi adını taşıyan ovanın kuzeydoğu kenarında kurulan bu yerleşim merkezi, çevresinin bataklık ve ormanlarla kaplı bulunması, kırsal yerleşmelerle ulaşım bağlantısının çok zayıf olması gibi nedenlerle tarihin hiçbir döneminde Teos kadar ünlü ve önemli olmamıştır. Seferihisar'ın 17. yüzyıl içindeki görünümü hakkında bilgi veren Evliya Çelebi²⁹ kasabanın adının Sivrihisar olmasına rağmen³⁰ burada hisar bulunmadığından ancak bağlar içinde yükselen kayaların hisara benzediğinden bahsetmekte, 4 mahalle, bahçeli 1200 ev, üç hamam, yedi çeşme, çarşısında 20 dükkanın bulunduğu kasabanın, etrafının kavak, karaağaç, sakız, meşe ve ceviz ağaçları ile çevrelendiğini bu ağaçlara asmaların sarıldığını dağların çam ormanları ile kaplı bulunduğunu, bu çamlardan elde edilen balın çok ünlü ve lezzetli olduğunu belirtmekte, yetiştirilen ürünler bol olduğu için halkı zengin, gelişmiş bir kasaba olarak tanımlamaktadır. Cuinet³¹ ise Seferihisar'dan zeytin, zeytinyağı ve üzüm üretimi ile bu ürünlerin ticaretini yapan (Sığacık limanı üzerinden) 3640 nüfuslu bir kasaba olarak söz etmektedir. Cumhuriyet öncesi dönemde Türk ve Rumların birarada yaşadığı kasabada, Çolak İbrahim mahallesi Rumların çoğunlukta olduğu bir kesimdir .

I.Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında tarımsal ağırlıklı fonksiyonel özelliğini değiştirmeyen kasaba ve çevresi 16 Mayıs 1919 yılında işgal edilmiş ve bu işgalden 12 Eylül 1922 yılında kurtulmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında yıkılan kısımların onarılması dışında herhangi bir değişikliğin görülmediği Seferihisar, dört mahallesi olan (Turabiye, Çolak İbrahim ,Cami Kebir, Hıdırlık) çam ormanları bulunan tepelerle çevrili bir düzlük içinde, bahçeler ve zeytinlikler arasında, deniz seviyesinden 18 m. yükseklikte³² ekonomisi tarıma dayalı bir yerleşim merkezi olma özelliğini korumuştur .

26 Emiroğlu M.Ön. Ver. s. 233,

27 Darkot, B.Tuncel, M.Ege Bölgesi Coğrafyası,1995,İst,s.45 .

28 Darkot, B. "İzmir Sivrihisarı "maddesi ; İslam Ansiklopedisi, cilt: 10,s.727,İstanbul

29 Evliya Çelebi. Seyahatname(Cilt:8,1985, İstanbul,)s.547-548

30 Seferihisar şehrinin adı bazı kaynaklarda "Sivrihisar veya Sifrihisar olarak geçmektedir. Darkot 'a göre (İslam Ansiklopedisi cilt :10 s. 726) bunun nedeni arap harfleri ile yazılıta kelimenin "Seferi veya Sifri "olarak okunabildiği gibi yazanın şivesine göre "Sivri " olarak da okunabilmesidir .

31 Cuinet, V. La Turquie d'Asie,Cilt:3,Paris,1894,s.493-496

32 Darkot,B.Aynı .s.727, İstanbul

Nüvesini Çolak İbrahim, Cami Kebir, Turabiye ve Hıdırlık mahallesindeki tek katlı kerpiç evlerin meydana getirdiği Seferihisar ' da şehrin gelişimi İzmir - Seferihisar karayoluna doğru başka bir deyişle kuzey yönüne doğru olmuştur. Ancak şehrin nüfusunun düzenli artması nedeniyle yerleşim alanının genişlemesi de nüfus ile doğru orantılı olarak gerçekleşmiştir. Bu bakımdan 1975 - 78 yılları arasında yaşanan göç hareketinin şehrin yerleşim sahasının gelişmesi üzerinde önemli etkisi olmuştur. Ağrı, Ordu, Tokat, Kars ve Sivas ' tan inşaat işçiliği yapmak üzere gelenlerin bir süre sonra ailelerini de getirmeleri ile yaklaşık 600 haneye ulaşan göç olgusu sonucunda Seferihisar Belediyesi gelenlerin büyük kısmına Turabiye mahallesinde arsa vermiştir. Bu biçimde Turabiye mahallesi belediyenin verdiği arsalar üzerine veya buradan arsa satın alanların yaptıkları evler ile alansal bakımdan genişlemiştir. Diğer taraftan şehrin alansal bakımdan gelişmesine bir başka örnek 1960 yılından sonra Sığacık ve Tepecik köylerinin Seferihisar ' ın mahalleleri durumuna getirilmeleridir. Yapılan bu düzenleme ile dört mahallesi ile toplu bir yerleşme özelliği gösteren şehrin, bu tarihten sonra yerleşme dokusu, merkez dışında küçük lekeler halinde gelişen iki mahalle ile, dağınık bir özellik kazanmıştır .

Günümüzde mahalle sayısı altıya (Turabiye, Çolak İbrahim, Cami Kebir, Hıdırlık, Tepecik ve Sığacık) yükselen Seferihisar şehrinin alansal gelişmesi 1985 yılında imar plan yetkisinin belediyelere verilmesi ile hızlanmıştır. Bu biçimde 1986 yılında hazırlanan imar planı ile şehrin kuzeye, Seferihisar-İzmir karayoluna doğru gelişmesi sağlanmış, kat yükseltme yetkisi ise Kuşadası-İzmir karayolu arasında kalan kesime 5 kat, arka kesimlere 3 kat olarak belirlenmiştir. Şehrin özellikle Cami Kebir mahallesinde yeni inşa edilen binaların çoğunlukta olduğu görülür. Adı geçen mahallede İzmir - Seferihisar karayolunun batısına atlayan konutlar hızla mandalina bahçelerine doğru yaklaşmaktadır. Ancak Seferihisar Belediyesinin aldığı bir kararla imar planlarında mandalina bahçesi olarak belirlenen arsanın satılsa bile yine kullanım biçiminin değiştirilemeyeceğini belirtmesi oldukça önemlidir. Diğer taraftan şehrin doğu-kuzeydoğusunda Seferihisar barajına doğru olan Belen çeşmesi adı verilen kesimde 5000 m² 'lik alana Ege blokları ismi verilecek villalar yapılacaktır. Söz konusu villalar ile şehrin gelişme yönü bu kesime doğru da olacak, ancak baraja yakın kesimler koruma kararı alındığı için yapılaşmaya açılmayacaktır .

Fonksiyonel bakımdan tarımsal özelliklerin ağır bastığı bir kent olan Seferihisar ' da Hıdırlık, Tepecik ve Cami Kebir mahallelerinde narenciye bahçeleri geniş yer tutar. Şehirde yer alan küçük atölyeler dışında sanayileşme hareketlerine rastlanmaz. İzmir -Seferihisar karayolu üzerinde, şehirde bulunan demir, torna ve kereste atölyelerinin taşınacağı 3 -4 blok halindeki sanayi sitesi inşaatı ile mamul maddeyi yurt dışına gönderen bir mermer işletmesi, bu bakımdan önemlidir. Tek merkezli bir kent özelliği gösteren şehir de resmi ve idari binalar ile ticarethaneler 11 Eylül, Sakarya, İnönü, Hükümet caddelerinde toplanmıştır .

Araştırma sahasında yer alan kırsal yerleşmelerin ilk kuruldukları yerler ise genelde kıyıda içerde yamaçlar veya vadi içlerindedir (Şekil 2). İlk kuruldukları dönemde denizden gelebilecek saldırılardan, bataklıklardan ve sıtma hastalığından korunmak amacıyla sözkonusu alanları seçen yerleşmelerin kuruluş tarihleri oldukça eskiye dayanır. Nitekim Düzce (Hereke) köyü Antik çağ ve Selçuklular zamanından kalma tarihi kalıntılar ile dikkati çekmektedir. Kırsal yerleşmelerin büyük kısmı ise Osmanlılar zamanında kurulmuştur. Konya'dan gelenlerin kurduğu Ulamış, Beyler, Afyonkarahisar'dan gelen yörüklerin kurduğu Doğanbey ve Gürcülerin yerleşmesi ile kurulmuş İhsaniye bu tip yerleşmelere örnek oluşturur. Rumlar tarafından kurulmuş olan Orhanlı köyünde olduğu gibi, kırsal yerleşmelerin çoğunda, Rumlar (Cuinet'e göre sayıları 6000³³) ile Türkler birarada yaşamışlardır. Ancak 1923 yılında yapılan mübadele ile Rum nüfusun tamamı Yunanistan ' a göç etmiştir. Bu biçimde gerek savaşların yarattığı nüfus kaybı gerekse nüfusu tamamen Rumlardan oluşan kırsal yerleşmelerin terk edilmesi gibi nedenlerle birçok kırsal yerleşme günümüze ulaşamamıştır. Seferihisar ' ın kuzeydoğusundaki 400 yıllık bir yerleşme olan Çukurköy, Bardakçı, Kavacıkbahçe, Turgut köyünün batısındaki Buruncu köyü, Doğanbey köyü çevresindeki Mandıra, Fakaroğlu ,Türbe, İnciral-tı ve Bardakçı olarak adlandırılan³⁴ yerleşmeler sözkonusu kırsal yerleşmelere örnek oluşturur .

Yukarıda belirtildiği gibi, günümüzde varlığını sürdüren kırsal yerleşmelerin hemen hemen tamamı Cumhuriyet döneminden önce kurulmuştur. Sözkonusu kırsal yerleşim alanlarına Cumhuriyet dönemi içinde sadece Payamlı köyü eklenmiştir. Her yıl kış mevsiminde hayvanlarını otlatmak amacıyla Kütahya ' dan gelen yörüklerin, Payamlı mahallesini kurlmaları ile başlayan bu süreç sözkonusu yerleşmenin 1965 yılında devamlı yerleşmeye dönüşerek ,köy statüsüne kavuşması ile son bulmuştur. Cumhuriyet dönemi içersinde dikkati çeken bir başka özellik de yüksek kesimlerde yer alan yerleşmelerin güvenliğinin sağlanması, hastalık salgınlarının önlenmesi, yeni karayollarının yapılması ve turizmin gelişmesi gibi nedenlerle daha alçak kesimlere başka bir deyişle kıyıya yakın alanlara taşınmasıdır. Nitekim Doğanbey köyü 1973 yılından, Orhanlı köyü 1979 yılından, Ürkmez ise 1970 ' li yıllardan beri aşağıya taşınmaktadır .

Son yıllarda araştırma sahasında dikkati çeken bir diğer kırsal yerleşme de Urla merkez bucağına bağlı iken 1984 yılında Seferihisar ' a bağlanan Gödençe köyüdür. Sözkonusu köy tüm bürokratik, ticari ve sosyal ilişkilerin Seferihisar' da yürütülmesi nedeniyle bu ilçeye bağlanmıştır.

Araştırma sahasında nüfus 21.406 kişiden oluşur. Yoğunluk ise, Urla yarımadasında Çeşme ' den sonra (113) en yüksek ikinci ilçe (58) gözükmesine karşın, Türkiye ortalamasınının (73) altındadır. Sahada nüfus yoğunluğunun

33 Cuinet ,V. Ön.Ver ,s.493-496

34 Mater ,B.Ön.ver. s.139 - 140 ,

Türkiye ortalamasının altında bir değer göstermesinde yüzey şekillerinin etkisi hissedilir. Nitekim Seferihisar şehrinin doğu -kuzeydoğusunda kalan oldukça geniş bir kesim tepelik, arızalı bir relief özelliği göstermekte, bu arızalı relief zaman zaman kıyı kuşağına (Doğanbey burnu, Bahadırıçı koyu güneyi, Adaönü tepesi v.b.) kadar uzanmaktadır. Söz konusu kesimin büyük ölçüde yerleşme ve tarımsal faaliyetlere uygun olmaması, nüfusun sadece vadi içi ve tepelik alanlar arasına sıkışmış birkaç köyde (Gödençe, Beyler, Eski ve Yeni Orhanlı, Kavakdere, Payamlı) toplanmasına neden olmuştur. Bu durum ise araştırma sahasında yoğunluğun aritmetik olarak düşük bir değer göstermesi ile açıklanabilir. Gerçekten de nüfusun dağılımına bakıldığında yoğunluğun genelde Ürkmez ovası ile Seferihisar ovası gibi alüvyal ovalar üzerinde ve çevresinde toplandığı dikkati çeker. Bu bakımdan 10.720 kişinin yaşadığı Seferihisar şehri en kalabalık nüfuslu yerleşim merkezini oluştururken, 1992 yılında belediye olan Ürkmez (3661), Doğanbey (1560) ve Ulamış (1465) köyleri 1000 kişiyi aşan nüfusları ile sahanın diğer kalabalık nüfuslu birimleri oluşturur .

Nüfusun tarihsel gelişimi incelendiğinde dikkat çekici özellik artış ve azalışlar göstermeksizin günümüze ulaşmasıdır. Cuinet ' ye göre³⁵ 28.840 kişinin yaşadığı araştırma sahasında nüfusun 3640 kişisi (2000 Müslüman, 1500 Rum Ortodoks, 100 Yabancı, 40 Yahudi) Seferihisar şehrinde, 25.200 kişisi ise (19.200 Müslüman, 6000 Rum Ortodoks) köylerde toplanmıştır. Toplam nüfusu 20.000 kişi olarak saptayan Texier³⁶ de Cuinet ' ye yakın değerler vermektedir. Bu değerlerden de anlaşılacağı gibi, araştırma sahasının nüfusu 1990 yılı değerlerine oldukça yakındır. Yaklaşık bir yüzyıl geçmesine karşın nüfus artışının oldukça düşük düzeyde kalması I. Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı gibi savaşların yarattığı nüfus kaybı ve göçlerin yanısıra Müslüman olmayan halkın bu sahayı terk etmesi ile açıklanabilir. Nitekim ilk nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılında sahanın toplam nüfusu 8332 kişi ile Cumhuriyet öncesi dönemin çok altına inmiştir. Yıllar içinde sahanın nüfuslanması genellikle doğal nüfus artışı ile dengeli bir biçimde sürmüştür (Çizelge 2). Sahada Cumhuriyetin ilk yıllarından başlamak üzere göçlerden kaynaklanan büyük bir artma ve azalma dikkati çekmez. Ancak büyük bir sapmaya neden olmamakla birlikte, özellikle ekonomik koşulların biraz daha güç olduğu dağ köylerinden (Orhanlı, Gödençe, Beyler, Kavakdere) İzmir' e olan göçler yanında sürekli olarak göç veren Kuyucak köyünün 1965 yılında İzmir ' in Menderes ilçesine bağlanması ile nüfusta bir azalma olmuştur. Buna karşılık hemen hemen aynı tarihlerde Kütahya ' dan gelen yörüklerin 1965 yılında Payamlı köyünü kurmaları ile sahaya yönelik önemli göç hareketlerinden biri yaşanmış ve nüfusta denge sağlanmıştır. 1985 - 1990 yılları arasında ise Ulamış, Seferihisar, Doğanbey, Payamlı ,Ürkmez ve Kavakdere yerleşim birimlerinde narenciye'nin iyi gelir

35 Cuinet V.Ön.ver. s. 488,

36 Texier C.Asie Mineure ,(Cilt:I-II,Paris,1839),s.492

getirmesi gibi ekonomik yapı ile ilgili faktörlerin yanısıra, turizm olgusundaki gelişmelere bağlı olarak önemli nüfus artışları olmuştur (Çizelge 2) .

Diğer taraftan araştırma sahasında nüfus istatistiklerine artış veya azalış biçiminde yansımamasına karşın ,yıl içinde nüfus yapısında birtakım hareketliliklere rastlanır. Bu durum özellikle turizm olgusu ile bağlantılı olarak yaz ve kış nüfusları arasındaki fark ile belirginlik kazanır. Nitekim Ürkmez (3661) ve Payamlı (863) ' nın yaz nüfuslarının 25.000 - 30.000 kişiye ulaşması, Doğanbey ' in 1560 kişilik kış nüfusunun, 15.000 - 20.000 ' e çıkması, 10.720 kişilik kış nüfusu olan Seferihisar şehrinin çevresindeki (Akarca, Akkum, Sığacık) konaklama tesisleri ve ikinci konutlar ile yaz nüfusunun 30.000 ' i aşması sözkonusu özellikteki nüfus hareketlerine örnek oluşturur .

İlçe merkezi konumundaki Seferihisar şehrinin 1935 yılında 4912 olan nüfusu ise ancak 1990 yılında 10.000 ' i aşarak 10.720 ' ye ulaşmıştır. Nüfusu doğal nüfus artışı ile düzenli bir biçimde artan Seferihisar ' da şehre yönelik ilk göç hareketi 1975 yılında Sivas ' tan 40 hanenin gelmesi ile yaşanmıştır. Bunu 1975 - 78 yılları arasında Ağrı, Ordu, Tokat gibi illerden gelenler izlemiş, daha sonra ailelerinin de şehre yerleşmesi ile, günümüzde göç yoluyla gelenlerin sayısı 600 haneye ulaşmıştır .

Tablo 2- Araştırma Sahasında Yıllar İtibarıyla Nüfus Durumu
Table 1- Yearly population rates of study area.

	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
Seferihisar	4912	5438	4975	4206	4269	4416	5269	5670	6484	6405	8168	10720
Beyler	516	547	578	659	697	767	836	882	806	819	777	782
Doğanbey	243	310	328	315	346	326	340	347	321	548	639	1560
Düzce	310	309	354	403	344	380	345	350	399	381	385	386
Eski Orhanlı												237
Gödence	249	280	301	381	352	392	454	434	437	376	377	366
İhsaniye	55	61	76	81	79	61	76	94	70	75	85	84
Kavakdere	85	137	122	126	108	79	146	163	190	225	251	371
Kuyucak	181	152	162	145	71	50						
Orhanlı	586	563	597	678	752	809	750	833	834	772	823	667
Payamlı							223	257	201	355	372	863
Sığacık	654	653	718	719	606	792						
Tepecik	132	94	214	120	123	107						
Turgut	201	194	230	216	236	272	239	231	217	234	266	244
Ulaşmış	722	734	875	892	918	906	1020	1005	962	1142	1209	1465
Ürkmez	165	200	207	300	457	415	417	403	538	1053	1375	3661

Araştırma sahasında ekonomik faaliyetlerin temeli geçmişte olduğu gibi, günümüzde de tarıma dayanır. Ancak süreç içinde devlet teşviki, ekonomik koşullar gelişen teknoloji v.b. gibi faktörlere bağlı olarak tarım tipi değişmiş,

yetiştirilen ürünler çeşitlenmiş veya bir kısmı ortadan kalkarak yerini başka ürünlere bırakmıştır .

Günümüzde araştırma sahasındaki tarım alanlarının %87.4' ü veya 8408.5 hektarı dikili alanlara ayrılmıştır. Dikili alanlar içinde ise 5890 hektar ile en geniş sahayı zeytinlikler kaplar. Zeytin doğal ortamın yarattığı koşullara oldukça iyi uyum sağlamış ve ilkçağlardan itibaren sahanın en önemli geçim kaynaklarından biri olmuştur. Delicelerin aşılınması ile elde edilen ve büyük ölçüde zeytinyağı üretiminde kullanılan zeytinlikler, savaşlar ve nüfus azalması gibi nedenlerle uzun süre bakımsız kalmıştır. Ancak Cumhuriyetin ilk yıllarında Balkanlardan gelen göçmenlere deliceler aşılatılmış veya bakımsız ağaçlar yeniden bakıma alınmıştır. Bu biçimde yeniden gelişme olanağı bulan ve verimi artan zeytinlikler günümüzde hafif tepelik alanlar ile yamaçları kaplayarak yer yer 500 metreye kadar yükselebilmiş (Şekil 2), İhsaniye, Gödençe, Doğanbey, Beyler köylerinin temel geçim kaynağı olmuştur. Ulaş, Turgut, Kavakdere ve Orhanlı köylerinin de çevresindeki yamaçları kaplayarak diğer geçim kaynakları arasındaki yerini almıştır. Toplam 2680 ton yıllık verim alınan zeytinliklerin büyük kısmı yağlık zeytinlerdir (yıllık 2380 ton). Kasımın ikinci yarısından Şubat ayına kadar süren devrede hasadı yapılan zeytinliklerin toplanması için çevre köylerden işçiler gelir. Toplanan zeytinlerin hemen hemen tamamı araştırma sahasında yer alan 10 adet zeytinyağı işletmesinde işlenir. Söz konusu işletmelerin 3'er adedi Gödençe, Ulaş ve Orhanlı (1 adedi yukarı köyde olmak üzere), 1 tanesi ise Beyler köyünde yer alır. Ortalama olarak 5 - 6 kg. zeytinden 1 kg. yağın çıkarıldığı araştırma sahasında, sofralık zeytinlerin üretim miktarı ise 300 tondur .

Sahada zeytincilik geçmiş yıllara oranla gerilemeye başlamıştır. Bu gerilemenin başlıca nedenleri zeytinin çok bakım istemesi, işçi bulmanın zor olması, toplama zamanının narenciyenin toplanma zamanına rastlaması ve en önemlisi narenciyenin zeytine oranla çok iyi gelir getirmesidir. Gerçekten de sulama olanaklarının gelişmesi ile sulu tarıma geçilmesi, bakımının (yılıda iki kez gübreleme) ve toplama işleminin (tüccarın ürünü tarlada satın alıp, işçileri kendisinin getirmesi) kolay olması, ekonomik açıdan iyi gelir getirmesi narenciyenin Seferihisar ve çevresindeki önemini arttırmıştır. Seferihisar ve çevresinin ekonomisine büyük katkısı olan narenciye (Foto 1) 1960 ' lı yılların ikinci yarısında önem kazanmıştır. Gümüldür ve Narlıdere (İzmir) gibi komşu alanlarda gözlenerek iyi gelir getirdiğinin anlaşılması üzerine sahaya Narlıdere ' den getirilen fidanlar önceleri Seferihisar - Sığacık ve Seferihisar - İzmir karayollarının çevresine dikilmiştir. Zaman içinde sulama olanaklarının gelişmesi, ekonomik değerinin anlaşılması üzerine, eskiden bağ ve tütün gibi ürünlerin yer aldığı alüvyal ovanın hemen hemen her tarafına yayılmıştır. Günümüzde Seferihisar -İzmir, Seferihisar - Ürkmez ve Seferihisar - Sığacık karayolunun her iki tarafı ile Kavakdere - Cuma ılıcaları arasında kalan saha başlıca yayılış alanları olup (Şekil 2), Ulaş, Düzce, Ürkmez, Payamlı köyleri ile Seferihisar şehrinin (özellikle, Cami Kebir, Tepecik, Sığacık, Hıdırlık mahalleleri) başlıca geçim kaynakları arasında yer alır .

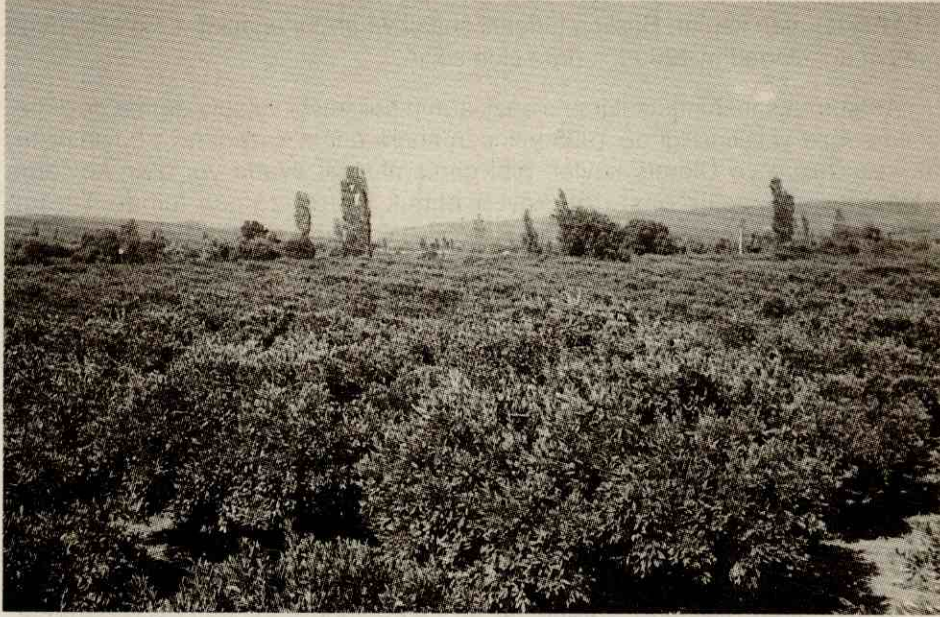

Foto 1: Seferihisar - Sığacık arasında geniş alan kaplayan narenciye bahçeleri
Photo 1: Citrus gardens which cover a wide area in between Seferihisar and Sığacık

1140 hektar alan kaplayan narenciye bahçelerinde bol sulu, çekirdeksiz ve oldukça tatlı olan satsuma cinsi mandalina üretimi yapılır. 450.000 ağaçtan ortalama 30.000 ton verim alınır. Saha bu üretim değeri ile, Türkiye ' nin mandalina üretiminin %10 -15 'ini, satsuma cinsi mandalina üretiminin ise % 20 - 25'ini karşılar .

Nisan ayında çiçek açan mandalina ağaçlarında meyvalar ekim ayında olgunluğa erişir ve Ekim ayından Şubat ayına kadar hasat edilir. Meyvaların gelişmesi için Temmuz ve Ağustos ayında bol suya gereksinim duyan bahçeler, "salma ve damlama" adı verilen iki yöntemle sulanır. Olgunluğa erişen ürün genellikle dalında iken tüccara satılır. Tüccar ürünün toplanması için gerekli olan işçiyi kendi bulur ve bu amaçla Hatay, Antalya gibi oldukça uzak alanlardan işçi getirir. Toplanan ürünün büyük kısmı araştırma sahasında bulunan 12 adet işletmede paketlenir. Sözkonusu narenciye paketleme işletmelerinin 5 adedi Seferihisar Tepecik mahallesinde, 4 adedi Seferihisar şehir merkezinde, 2 adedi Ulamış köyünde 1 adedi ise Kavakdere köyü güneyinde yer almaktadır. Toplanan ve paketlenen ürünün önemli bir kısmı yurtdışına ihraç edilir

Sahada narenciye ile karşılaştırıldığında ekonomik açıdan büyük değer taşımayan ancak oldukça çeşitli türler ile karakterize edilen meyva ağaçları ise 912 hektar alan kaplar. Başlıca türlerini şeftali ve armut ağaçlarının oluşturduğu meyva ağaçlarından 1260 ton ürün elde edilir .

Araştırma sahasında sulama olanaklarının gelişmesi ve sulu tarıma geçilmesi ile sebze yetiştiriciliği de 1965 yılından sonra önem kazanmaya başlamıştır. İlk kez Düzce ve Ulamış köyleri gibi geniş alüvyal ovada yer alan köylerde başlayan sebzeçilik başta bu köyler olmak üzere, zaman içinde Turgut, İhsaniye, Kavakdere, Ürkmez gibi köylere yayılmıştır. Enginar, domates, biber, salatalık gibi birçok ürünün yetiştirildiği sebze bahçeleri 254 hektar alan kaplar ve bu bahçelerden yılda 6082 ton çeşitli ürün elde edilir. Sahada sebze yetiştiriciliğinin gelişmesi üzerine Seferihisar Teknik Ziraat Müdürlüğü Ev Ekonomisi uzmanlarınca deneme amacıyla Düzce, Ürkmez, Turgut, Beyler, Ulamış, Sığacık ve Seferihisar ' da konserveçilik kursu açılmıştır.³⁷ Ancak bu girişim zamanla köylerin gelir düzeyinin yükselmesi, gelişen teknoloji ile ev konserveçiliğinin yerini fabrikalarda üretilen konserveçilerin alması gibi etkenlerle yok olmuştur. Günümüzde üretilen sebzelerin büyük bir kısmı bu amaçla faaliyet gösteren Çanakkale ' deki Dardanel tesislerine gönderilmektedir. Buna karşın sahada sebzeçiliğin gelişmesi ve ekonomik açıdan olumlu bir sonuç yaratması seracılık faaliyetlerini geliştirmiştir. 1960' lı yıllarda Bademler köyünde başlayan seracılık 1970 -75 yılları arasında Seferihisar ve çevresinde yapılmaya başlanmıştır. Seracılık faaliyetlerinin Bademler köyüne oranla araştırma sahasına yaklaşık on yıllık bir gecikme ile gelmesinde bu faaliyetin tecrübe ve çok titiz bir bakım istemesinin yanısıra mandalina bahçelerinin ovada oldukça geniş bir yer kaplaması dolayısı ile seraların kurulacağı açık alanların az olması etken olmuştur. Ancak iyi gelir getirmesi nedeniyle Ulamış, Düzce, Turgut köylerinin de 1980 ' li yıllarda hızlı bir gelişme göstermiştir. 250 dekar alan kaplayan seralarda çeşitli sebzeler (özellikle enginar) ve çiçek (özellikle karanfil ve glayör) yetiştirilir .

Sahada geçmiş yıllarda yerel gereksinimi karşılamak amacıyla yetiştirilen bostan ürünleri ise son yıllarda ticari bir değer kazanmaya başlamıştır. Ticari amaçla, son 5 - 6 yıl içinde Düzce, Turgut, İhsaniye köylerinde yetiştirilmeye başlanan başlıca bostan ürünü topatan cinsi kavundur .

Dikili alanlar arasında yer alan bağlar ise günümüzde gerek sahasını gerekse ekonomik değerini büyük ölçüde kaybetmiştir. İlkçağlardan itibaren alüvyal ova ile yamaçların tamamını kaplayan bağlarda şaraplık üzüm yetiştirilmiştir. Nitekim sahada 1930 yılına kadar şarap ve konyak yapımı çok ileri düzeyde olup özellikle konyaklar İzmir ' de çok ünlüydü. Sonraki yıllarda şarap fabrikasının iflas etmesi ile şarap yapımı ortadan kalkarken, bağlar da bakım-sızlık, hastalık ve iyi gelir getirmemesi gibi nedenlerle eski önemini kaybetmeye başlamış ve sökülerek yerine tütün ekilmeye başlanmıştır. Geçmiş yıllarda Düzce, İhsaniye, köyleri civarında toplanan bağlara³⁸ günümüzde alüvyal ova

37 Mater B. Ön.ver.s.165

38 Mater B. Ön.ver. s.167

tabanında hiç rastlanmaz. Küçük parseller halinde güneye bakan yamaçlarda yoğunluk kazanan bağlar Beyler, Kavakdere ve Gödençe köylerinin geçim kaynakları arasında önemli bir yere sahiptir. Beyler ve Kavakdere köylerinde şaraplık, Gödençe köyünde ise sofralık üzümün yetiştirildiği bağlar 200 hektar alan kaplar.

Tarım alanlarının %10.6 ' sını oluşturan ve 1205 hektar alan kaplayan ekili alanlar içinde ise 1855 ton üretim ile buğday önemli bir yer tutar. 1925 yılından sonra önemi artan buğday devletin müdahale ederek iyi gelir vermesi sonucunda kurutulan bataklık alanlara ve sökülün bağ sahalarına ekilmiştir. Kışlık olarak ekilen buğday sahanın kendi ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. 3000 ton dolayında yonca ile 525 ton civarında elde edilen yulaf ise hayvan yemi olarak yerel gereksinimi karşılar .

Geçmiş yıllarda sahanın temel geçim kaynaklarından biri olan tütün tarımı ise günümüzde önemini tamamen kaybederek ortadan kalkmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşından sonra ekimine önem verilen, 1960 ' lı yıllarda ise en hızlı gelişmesini gösteren tütün tarımı araştırma sahasında yer alan yerleşim birimlerinin başlıca geçim kaynağı olmuştur. Tütünün sürekli olarak özel bir bakım istemesine karşın ekonomik açıdan oldukça iyi gelir getirmesi, hastalıklı bağların sökülerek yerine bu ürünün ekilmesini sağlamış ve ovanın hemen hemen tamamı tütün tarımına ayrılmıştır. Araştırma sahasında yapılan anketler sırasında özellikle Teos antik kenti yakınında en iyi cins tütünlerin yetiştirildiği belirtilmiş, toplanan ürünlerin İzmir ' e gönderildiği, buradaki fabrikalarda işlenerek, başta Almanya ve A.B.D. olmak üzere yurtdışına ihraç edildiği ifade edilmiştir. Seferihisar ve çevresinde olduğu gibi, İzmir şehrinin ekonomisi üzerinde rol oynayan tütün, narenciye ziraatinin ön plana geçmesi ile önemini yavaş yavaş kaybetmiş ve yaklaşık olarak 10-15 yıl önce tamamen ortadan kalkmıştır .

Araştırma sahasında mera alanlarının fazla geniş yer tutmamasına karşın tarımdan sonra en önemli ekonomik faaliyetlerden biri hayvancılıktır. Cumhuriyetin ilk yıllarında her yıl kış mevsimini geçirmek amacıyla Kütahya ' dan yörüklerin gelmesi, hayvanlarını bu sahada otlattıktan sonra bahar aylarında yaya olarak tekrar Kütahya ' ya geri dönmesi, Düzce, Ulamış, İhsaniye, Turgut ve Payamlı köylerinin hayvanlarını otlatmak için yaz aylarında transhüman hareketine katılmalarından anlaşılacağı üzere geçmiş yıllarda hayvancılık açık otlatma biçiminde sürdürülmüştür. Ancak geçen süre içinde hayvancılık faaliyetlerinin modernleşmesi, orman tahribini önleyici yasal kısıtlamalar v.b. gibi etkenlerle yarı açık otlatma şekline dönüşerek, ahır hayvancılığı biçimini almıştır. Günümüzde sahada yaygın olan ahır hayvancılığı ise son yıllarda mandralarda yapılan modern hayvancılık faaliyetleri biçimini alarak gelişmektedir. Bu amaçla sahada Seferihisar şehrinde yer alan 7 adet mandra dikkati çeker. Aynı biçimde Orhanlı köyünde de 200 adet büyükbaş hayvan alabilecek kapasitede bir mandra kurulma aşamasındadır. Diğer taraftan sahada geçmiş yıllarda olduğu gibi günümüzde de küçükbaş hayvan yetiştiriciliği hay-

vancılık faaliyetleri içindeki yerini korumaktadır. Ancak önceki yıllarda İzmir ve Kuşadası limanlarından yapılan Dağlıç ve Karaman cinsi hayvan ihracatı zamanımızda tamamen durmuştur. Günümüzde sahada toplam 28.200 (15.000 koyun, 13.100 keçi) adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Küçükbaş hayvancılık özellikle Beyler, Doğanbey, Orhanlı ve İhsaniye köylerinde yaygındır .

Genellikle süt üretimi için yapılan büyükbaş hayvancılık ise son yıllarda gelişme göstermiştir. Suni tohumlama yöntemi ile holştayn cinsi hayvanlardan günde 60 - 70 ton sütün alındığı araştırma sahasında 4065 adet büyükbaş hayvan vardır. Orhanlı, Ula, Düzce köyleri ile Seferihisar şehrinin Hıdırlık ve Sığacık mahallelerinde büyükbaş hayvan yetiştiriciliği oldukça önemlidir .

Hastalık riskinin olmaması, işgücünün (100-200 kovana 2 kişinin bakabilmesi) ve yatırımının az olması, buna karşılık ekonomik açıdan iyi gelir getirmesi nedeniyle, sahada arıcılık da son yıllarda gelişme gösteren ekonomik faaliyetlerden biridir. Ula, Beyler ve Gödençe köylerinde yapılmakta olan arıcılık, genelde gezici arıcılık biçiminde olup 270 adet belgeli ve belgesiz arıcı ile karakterize edilmektedir. Toplam 14.000 fenni kovanın bulunduğu araştırma sahasında yılda 350 ton bal üretilir .

24.724 adet kanatlı hayvanın bulunduğu sahada bu faaliyet modern anlamda üretim yapan tavuk çiftliklerinin sayısının çok az olması nedeniyle ticari bir amaç taşımaz. Bu bakımdan Seferihisar - İzmir karayolu üzerinde yer alan 4 blok halindeki tavuk çiftliği ile Karaköse harabelerinde bulunan ve yumurta tavuğu yetiştiren tavuk çiftlikleri bir istisna oluşturur.

Seferihisar şehrinin denize açılan iskelesi durumunda olan Sığacık mahallesi (Foto 2) ise balıkçılık faaliyetlerinin geliştiği en önemli merkezdir. Nitekim su ürünleri kooperatifine üye 100 kişinin tamamı Sığacık ' ta ikamet etmektedir. Toplam 16 adet teknenin yer aldığı Seferihisar ilçesinde ağ balıkçılığı yaygındır. Buna karşılık Sığacık koyunun doğal üreme alanı olması nedeniyle kafes balıkçılığı son yıllarda önemli bir gelişme göstermiştir. Başta, barbunya, tekir, karagöz, çupra, orkinos, sardalya, sarpa, turna, sinarit, melanurya, mürekkep balığı ve karides gibi türler olmak üzere hemen hemen her çeşit balığın avlandığı sahada, avlanan balıklar teknelerle Sığacık iskelesine getirilmektedir. Burada tartılarak kasalara konan balıklar, alıcılar tarafından arabalara yüklenerek İzmir, İstanbul gibi büyük tüketim merkezlerine gönderilmektedir .

Diğer taraftan sahada yer alan ormanların ekonomik faaliyetler içindeki payı günümüzde hemen tamamen ortadan kalkmış gibidir. Geçmiş yıllarda Bademler köyünden Seferihisar şehrine kadar uzanan karayolunun her iki tarafı ve Seferihisar -Doğanbey köyü arasındaki tepelik alanların palamut meşesi (*Quercus ithaburensis*) ağaçları ile kaplı olması özellikle Doğanbey, Kavakdere, Orhanlı köylerinde bu ağacın meyvesi olan palamut toplayıcılığının varlığını ortaya koymaktadır. İzmir ' de boya sanayiinde kullanılması için yapılan palamut toplayıcılığı, ağaçların tahrip edilmesi nedeniyle zamanla ortadan kalkmıştır.

Benzer biçimde Beyler Orhanlı, Doğanbey ve Kavakdere köylerinde ormanla bağlantılı olarak sürdürülen mangal kömürü yapımı ve kerestecilik de ormanın büyük ölçüde tahrip edilmesi ve ormandan yararlanmada birtakım yasal düzenlemelerin yapılması gibi nedenlerle ortadan kalkmıştır. Doğanbey köyü civarında işlenen zift, zımpara ve demir madenleri ise 1960'lı yıllarda kapalı ortadan kalkan diğer ekonomik faaliyetlerdir. Buna karşılık son 10 yıl içinde hızlı bir gelişme ivmesi gösteren turizm olgusu sahanın ekonomik faaliyetlerine turizmde elde edilen gelirleri eklemiştir.

Sefirhisar ve çevresi sahip olduğu özellikler (doğal ve tarihi özellikler, kaplıcalar, Sığacık yat yanasma yeri) ile turizm açısından, Urla yarımadasının ilgi çekici alanlarından biridir. Sahanın turizm bakımından önem kazanmasında denizin büyük etkisi olmuştur. Bu bakımdan kıyının, turizm amaçlı kullanıma ilk kez açıldığı kesimleri korunaklı koy, ile doğal plajlara sahip Sığacık ve Akkum kesimleridir. Nitekim Akkum'daki geniş plajın kuzeyinde ilk kez 1960 yılında kurulmuş 50 kişilik yemek salonu inşa edilmiş, 1975 yılında restorasyona uğratılmış ve 30 odalı bir otel dikilmiştir.³⁹ Buna 1970'li yıllarda Manisa'dan gelen yaklaşık 30 - 35 ailenin Sığacık'ta kale içindeki evleri kiralaması etkiler olmuştur. Ancak Sığacık halkının tutucu olması, ulaşım olanaklarının yetersiz olması gibi nedenlerle Akkum'daki otel kapanırken, Sığacık'ta gelen yerli turistler de Türkiye'nin daha önceki yıllarında yer alan Bodrum, Marmaris gibi gelişmekte olan turizm merkezlerine yönelmiştir. Bu nedenle sahanın deniz turizmine açılması, uzun yıllar, Akkum ve Teos plajlarının Sefirhisar Belediyesi tarafından özel kişilere kiralanması, burada basit gardaktan meydana gelen gazinolar ile basit kamping sahaları biçiminde sürmüştür. Yapım amacı rekreasyon olan tatil konutlarının inşası ise ilk kez Akarca mevkiinde 1968 yılında yapılan Ödemiş Öğretmen Sitesi ile başlamıştır. Ancak kıyının rekreasyonel amaçlı kullanımı, Urla yarımadasında yer alan diğer yerleşmelere (Çeşme, Çeşmealtı, Urla iskele çevresi) oranla daha geç gerçekleşmiştir. Sahanın ulaşım bağlantısının yetersiz olması ve bu bakımdan adeta bir iklim sokakları andırması bu gecikmenin başlıca nedenidir. Nitekim Güzelbahçe (izmir)'den başlayarak Doğanbey - Ürkmez üzerinden Kuşadası'na bağlanan yolun 1973 yılında programa alınması ile 1975 - 76 yıllarında Akarca mevki ve güneyinde kalan kesimde ikinci konut yapımı hızlanmıştır. Ankaralı harita ve kadastro memurlarının kurduğu 150 konutluk Haritacılar sitesi, 800 konutluk Ar-Konut tatil sitesi, 300 konutluk Doğankent sitesi v.b. gibi yukarıda belirtilen yıllarda yapılan başlıca tatil konutlarıdır. Ancak araştırma sahasında kıyının ikinci konut yapımı ile rekreasyonel kullanımına açılması, esas olarak 1985 yılından itibaren gerçekleştirilmiştir. Gerçekten de tüm Türkiye genelinde olduğu gibi Sefirhisar ve çevresinde de, 1985 yılına kadar 6785 sayılı kanunla Bakanlar Kurulu kararına bağlı olan imar izninin, bu tarihten sonra 3194 sayılı kanunla belediyelere devredilmesi ikinci konut yapımını hızlandıran başlıca et-kendir.

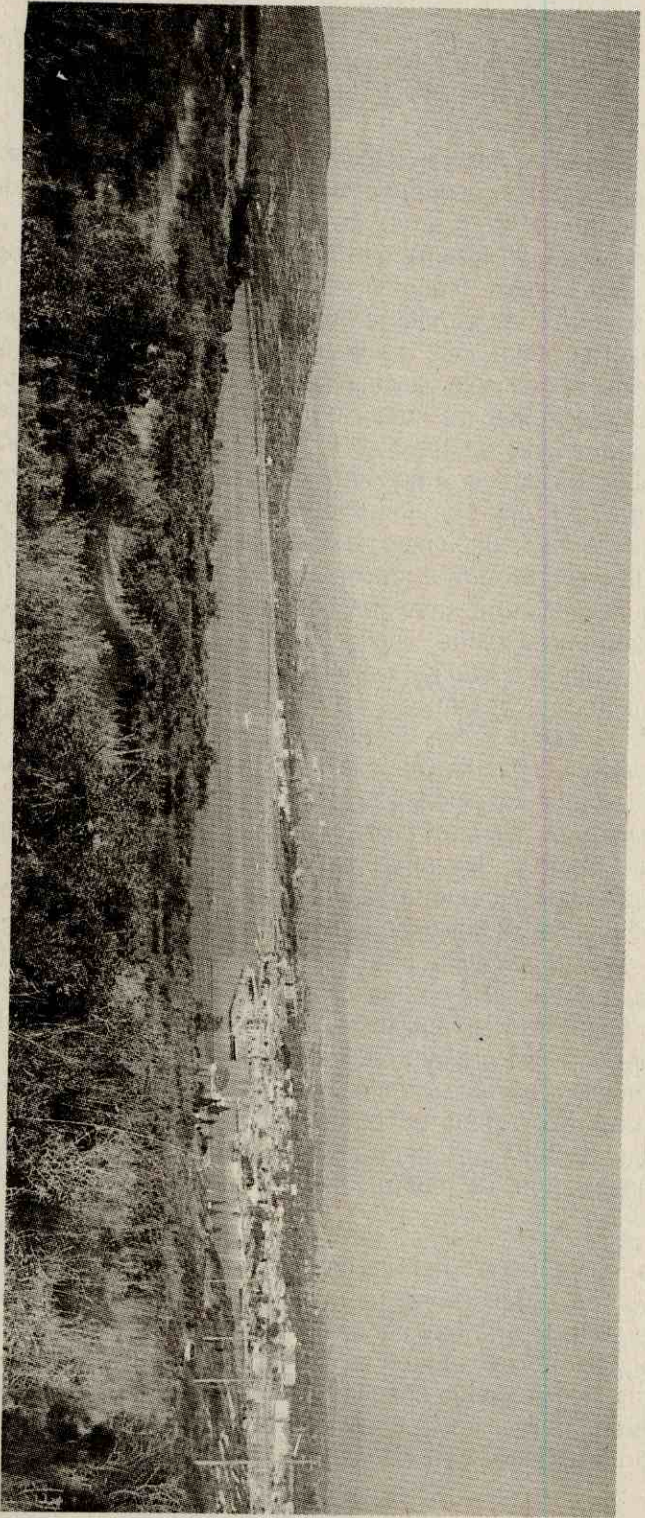

Foto 2- Sigacak koyundan bir görünüm, ön planda yat yanaşma yeri.
Photo 2- A view from Sigacak bay, a yacht berth at foreground.

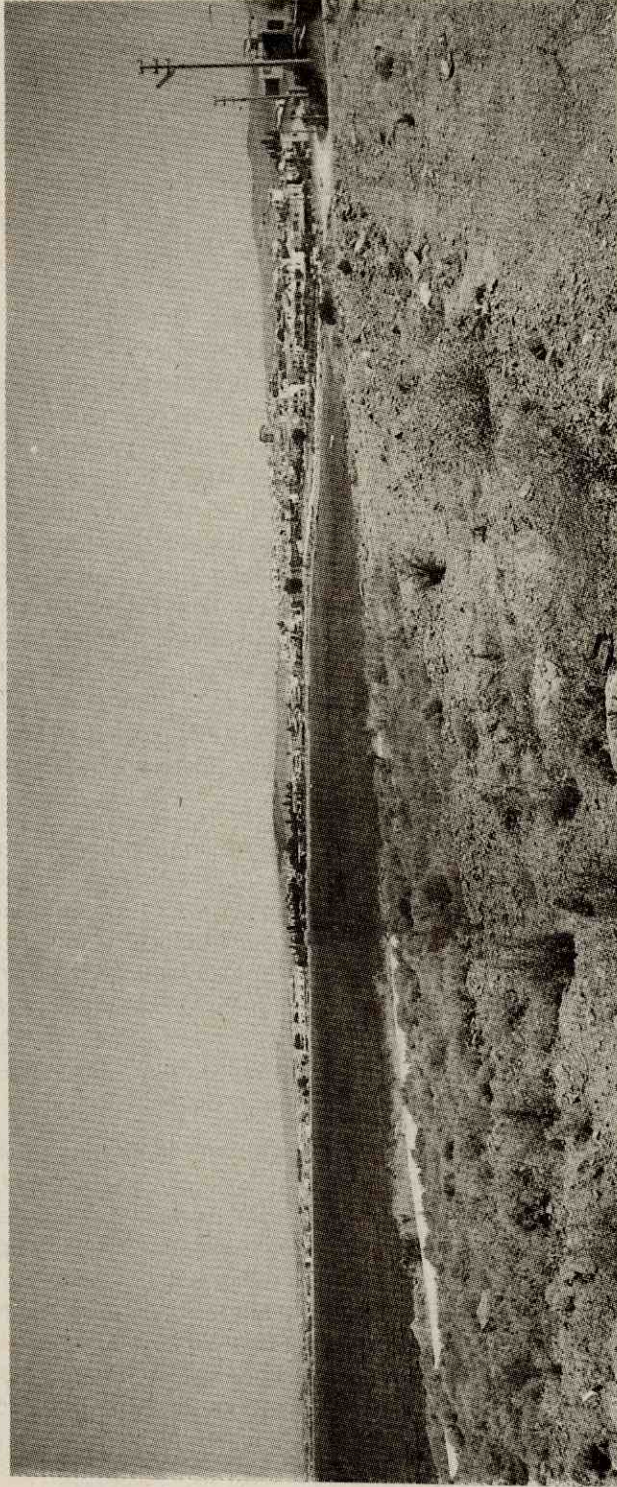

Foto 3- Akarca koyunda ikinci konutlar
Photo 3- Secondary houses at Akarca bay

Nitekim bu tarihten sonra tatil konutlarının ilk kez yapıldığı bir kesim olan Akarca çevresinden batıya (Teos plajı çevresi), ve güneye doğru (Bahadırıçı koyu kuzeyinde kalan kesim) devam eden kıyı kesimi yaklaşık olarak 200 civarında kooperatifin yaptığı ikinci evler ile dolmuş, Akarca mevkiinde (Foto 3) ise kıyıda 700 metre kadar kara içine sokulmuştur (Şekil 2) .

Araştırma sahasında Akarca mevki ile bu mevkinin batı ve güneyinde kalan kıyı kesiminden sonra tatil konutlarının yoğunluk kazandığı alanlardan biri Kuşadası Körfezine bakan Ürkmez ve Payamlı köyleri arasında kalan kıyı kuşağıdır (Şekil 2) . Bunlardan 1970 ' li yılların başında Ürkmez köyünün kıyıya taşınmaya başlaması ve köyün Kuşadası karayolunun kuzey kesimini seçmesi ile kıyı yerleşmeye açılmıştır. Kumlu plajları, nispeten korunaklı koy ve Kuşadası ' na uzanacak yol projesinin programa alınması gibi nedenlerle 1970 ' li yılların sonlarına doğru Ürkmez köyünün kıyıdaaki arsaları satılarak yapılaşma başlamıştır. Kıyıdaaki arsalarla olan istek nedeniyle Payamlı köyüne ait arsalar da 1980 - 85 yılları arasında satılmaya başlamış, bunu 1992 yılında Ürkmez ' in ayrı bir belediye olması ve 1985 yılında belediyelere devredilen imar izninin bilinçsizce kullanılması izlemiştir. Bu biçimde yapılaşma hızla artarak, Payamlı Ürkmez kıyısını bütünüyle kaplamıştır. Burada ikinci konutlar yanında konaklama tesisi olarak 1000 -1500 yatak kapasitesine ulaşan pansiyonlar, kamu kuruluşlarına ait dinlenme tesisleri, otel ve tatil köyleri dikkati çeker. Yaz nüfusunun 25.000-30.000 ' e ulaştığı bu kesimde tarımsal kullanım alanları ile içi içe olan ve kıyı şeridinin dolması ile zaman zaman karayolunun kuzeyine atlayan konutlar batıya doğru devam ederek yüksek kıyı özelliği gösteren Doğanbey burnu çevresinde son bulur .

Tatil konutlarının yoğunluk kazandığı diğer alan Doğanbey köyü kıyısında Karaağaç mevki ile Liman burnu arasında kalan Ömür beldesidir. Günümüzde bu saha çok yoğun bir biçimde talep alanı halindedir ve 1985 yılından sonra yaklaşık 15 tane konut yapı kooperatifinin inşa ettiği 3000 dolayındaki yazlık ev ile dolmaktadır. Söz konusu kıyı kuşağı yapımı sürmekte olan veya yapım kararı alınmış kooperatiflerin inşa edeceği konutlar ile 7000 dolayında yazlık eve ulaşacak ve modern anlamdaki bir rekreasyon alanından hızla uzaklaşacaktır. Nitekim söz konusu sahanın 15.000 -20.000 arasında olan yaz nüfusu, yeni konutların eklenmesi ile 30.000 kişinin çok üzerine çıkacaktır .

Ömür beldesinden kuzeye doğru devam eden kıyı kuşağında Yokuşbaşı burnu ve İnceburun arasında kalan yaklaşık 40 km² lik alan Ege Amfibi Çıkarma Üssünün tatbikat yaptığı askeri saha olması nedeniyle yapılaşmaya açılmamıştır. Benzer biçimde Teos antik kentine ait kalıntıların bulunduğu geniş bir kesim, anıtlar bölge kurulunun 1995 yılında aldığı kararla doğal ve tarihi sit alanı ilan edildiğinden konut yapımına açılmayacaktır. Buna karşın Sığacık körfezine bakan (Şekil 2) Akkum mevki, yukarıda belirtildiği gibi, 1960 - 1970 'li yıllarda turizm amaçlı kullanıma açılmış, günümüzde ise konaklama tesislerinin yoğunluk kazandığı bir alan olmuştur. 1989 yılına kadar Seferihisar ilçesinde, şehir merkezinde bulunan bir otel dışında hemen hemen hiçbir konaklama tesisi

dikkati çekmez. Ancak 1989 yılında Güzelbahçe - Ürkmez - Kuşadası sahil yolunun hizmete girmesi ile araştırma sahasının çıkmaz sokak özelliğinden kurtulması, gelen turistlere hizmet vermek üzere konaklama tesislerinin açılmasını gündeme getirmiştir. Bu amaçla Akkum mevkiinde 2 tatil köyü (960 yatak kapasiteli) ile Seferihisar belediyesine ait bir dinlenme tesisi (58 yatak) hizmete girmiştir. Mayıs - Ekim ayları arasında %100 doluluk oranı ile çalışan sözkonusu konaklama tesislerinden (Foto 4) özellikle 2 tatil köyü Avusturya, Almanya ve Fransa gibi ülkelerden gelen yabancı turistleri ağırlamaktadır.

Sığacık koyuna yerleşmiş olan ve Seferihisar şehrinin bir mahallesi olan Sığacık da sahanın turistik amaçlı kullanılan gelişmiş merkezlerinden biridir. Yerli ve yabancı turistlere hizmet veren üç yıldızlı bir otel (85 yatak), 7 motel, 15 pansiyonun (400 - 500 yatak) yer aldığı Sığacık'ta kale surları içinde yer alan tarihi kale-içi evleri ise sezonluk olarak gelen turistlere kiralanmaktadır. Ayrıca koyun kıyısında çeşitli deniz ürünleri sunan restoranlar, çay bahçeleri v.b. gibi tesisler rekreasyonel kullanıma yönelik olarak hizmet vermektedir.

Araştırma sahasında henüz yapılaşmaya açılmamış olan bazı küçük koylar ise günübirlik olarak kullanılan plajlar veya çadırılı kamping sahaları için uygun bir ortam hazırlamaktadır. Teos antik kenti yakınındaki ay biçimli ince kumlu Ekmeksizevi koyunda yer alan orman işletmesine bağlı plaj, çadırılı kamp veya günübirlikçilere sembolik ücretle hizmet verirken, Bahadırıçi koyu ise günübirlik gelenlerin denize girdikleri başlıca alanlardır.

Seferihisar ve çevresinin deniz turizmi bakımından ilgi çeken özellikleri arasına, turistlerin denizle bağlantılı olarak bazı sportif aktivitelere katılması da eklenebilir. Sahanın, su altı doğa güzelliğini seyretmek için dalışların düzenlenmesine ve yaz aylarında genellikle rüzgarlı olması nedeniyle windsurf yapılmasına olanak tanınması sözkonusu sportif aktivitelere örnek oluşturur.

Araştırma sahası, İzmir Antalya kıyı şeridinde yoğunlaşan yat limanları arasındaki geçiş yolu üzerinde bulunması nedeniyle yat turizmi bakımından da gelişme göstermektedir. Bu bakımdan korunaklı bir koya sahip olan Sığacık ' ta 1975 yılında yat yaşama yeri yapılmıştır. 50 yat bağlama kapasitesine sahip olan yat yaşama yerinde elektrik, su, telefon gibi genel hizmetlerin yanısıra küçük çapta tekne bakım ve onarımı, karada park hizmeti verilebilmektedir.⁴⁰ Yerli ve yabancı teknelerin yaşadığı sözkonusu yat yaşama yerinin yatçıların ilgi gösterdiği bir körfezde olması nedeniyle 1988 yılında imzalanan bir protokolle genişletilmesi kararlaştırılmış ve bu amaçla 21 Kasım 1996 tarihinde temeli atılmıştır. Genişletme işlemleri tamamlandığında 450 yatın yaşayabileceği, 80 yata kadar karada park hizmeti verilebilecek bir yaşama yeri olacaktır.⁴¹ Genişletme çalışmaları ile mevcut balıkçı barınağı yat yaşama yeri içinde kalacağından yeni bir balıkçı barınağı da sözkonusu yaşama yerinin yanına yapılacaktır. Ayrıca kuzeyden güneye doğru sıralanan bazı koylar, yatların demirlemesi için uygundur.

40 Doğaner S." Türkiye 'nin Yat Limanları "(Bülten sayı:9, İstanbul,1992)s.199,

41 Doğaner S.Aynı s.199 42

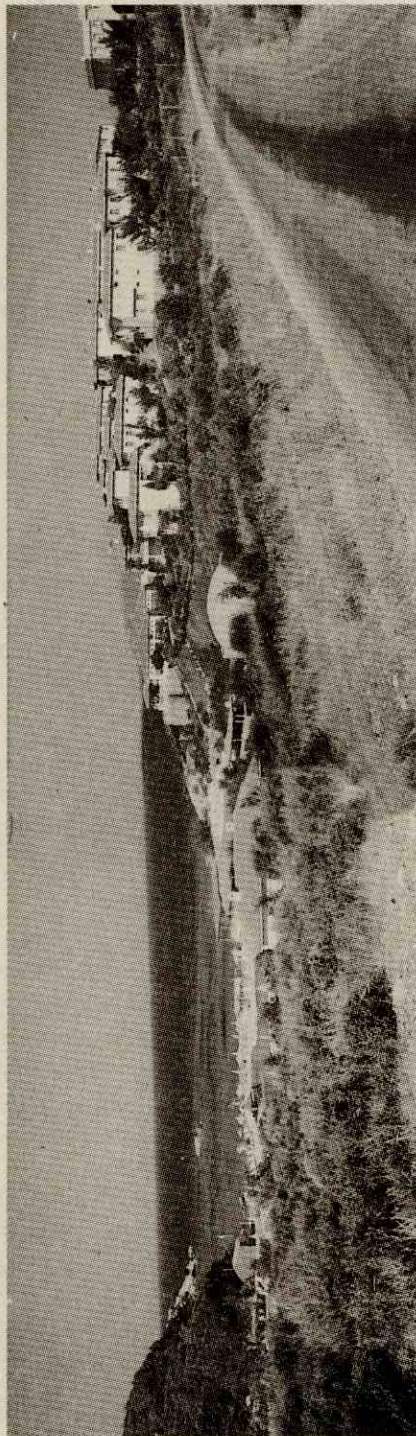

Foto 4- Akkum'da turistik Teos Tatil Köyü
Photo 4- Touristic Teos holiday village at Akkum

Araştırma sahasının kıyı kesimi deniz turizmi için uygun koşullara sahipken, kıyıda nispeten içerde olan kısımlar ise kaplıca turizmi bakımından ilgi çekicidir. Neojen sonundaki tektonik hareketlerle Doğanbey ve Beyler köyüne doğru uzanan kuzeydoğu - güneybatı doğrultulu fay hattı ile daha güneydeki doğu - batı doğrultulu ikinci fay hattı boyunca ortaya çıkan ve magma kontaklarından gelen jüvenil sular⁴² Cuma, Karakoç ile Doğanbey hipertermal kaynaklarını oluşturmaktadır. Seferihisar şehrinin güneydoğusundan başlayarak üç noktada toplanan ve tuzlu sıcak sular grubunda yer alan bu termal kaynaklardan en kuzeyde yer alan Cuma ılıcalarıdır. Başlıcalarını Cumalı, Ahmetçi ve Gelinboğan adı verilen kaynakların oluşturduğu bu ılıca son yıllarda yapılan sondajlarla 153 °C sıcaklığa ve 80 metre yüksekliğe ulaşabilen jeotermal bir özellik göstermektedir. Ahmetçi kaplıcasında 71°C olan banyo suyu sıcaklığı (pH 5.58) Gelinboğan kaplıcasında 69 °C (pH 6.02), Cumalı ılıcasında 58 °C (pH 6.00) olup, sular klorürlü, sodyumlu ve demirli bir kimyasal bileşime sahiptir.⁴³ Yerel özelliklere sahip olan Cuma ılıcalarında 6 banyo, bir çamur banyosu ve 13 odadan oluşan basit bir motel bulunmaktadır. Cuma ılıcalarının kısmen güney -güneydoğusunda bulunan, klorür, sodyum ve bromürlü bir bileşime sahip olan Karakoç kaplıcasının ise banyo suyu sıcaklığı 64°C (pH 6.54)dir, klorür ve sodyumlu olan çamur suyu sıcaklığı ise 43°C(pH7.24) dir ⁴⁴ Cuma ılıcaları gibi,yerel özelliklere sahip kaplıcada, 4 banyo, bir çamur banyosu ve 30 odalı basit bir motel yer almaktadır. Karakoç kaplıcalarının batı-güneybatısında yer alan ve kıyıda 2 km. içerde bulunan Doğanbey kaynakları çevresinde ise tarihi hamam kalıntıları bulunmasına karşın günümüzde hiçbir modern tesis yer almaz. Ancak Aralık 1996 tarihinde yapılan girişimler ile çok uluslu bir holdingin dış kaynaklı sermayesi ile kıyıda yer alan bir otelden termal kaynak sahasına yer altından açılacak bir koridorla bağlantı sağlanacak ve burada modern bir tesis (havuz, sauna, banyolar ve çamur banyosu vb.) kurulacaktır. Doğanbey termal kaynağı birinci derecede öncelikli kaplıcalar arasında gösterilmekte doğal çıkışlı olan kaynak sularının pH değeri 7.14 olup, birçok yerden kayna- yarak bir dere halinde birleşmektedir. Suların en sıcaklığı 76°C ve en soğuşu 51°C ' dir, 35 litre/sn akım değerine sahip olan kaplıcanın 8640 kişi/gün/banyo kapasitesi vardır. ⁴⁵ Kaynak suları klorürlü, sodyumlu ve bromürlü bir bileşime sahiptir ve romatizmal, sindirim sistemi, böbrek ve idrar yolları hastalıkları ile metabolizma bozukluklarına olumlu etki yapar. ⁴⁶

Araştırma sahasında doğal bitki örtüsünün tahripten kurtulduğu kesimler ise rekreasyonel amaçlı kullanımlar(kamp, piknik, manzara seyri v.b. gibi) için uygundur. Bu bakımdan Teos antik kentinin batısında kızılçam (*Pinus brutia*)

42 Mater, B.Ön.Ver. s.48.

43 İ.Ü.Tıp Fakültesi Hidro - Klimatoloji Kürsüsü, Türkiye Maden Suları 3, Ege Bölgesi, İstanbul, 1975 s.140-157,

44 İ.Ü.Tıp Fakültesi Hidro - Klimatoloji Kürsüsü, Aynı s.140-157,

45 Ülker İ.Türkiye'de Sağlık Turizmi ve Kaplıca Planlaması (Kültür Bakanlığı Yay.No:1006 Kültür eserleri dizisi No:129, Ankara ,1988) s.202

46 Ülker İ.Aynı s.202

toplulukları içinde orman işletmesine ait Teos Çamlık Orman Dinlenme Tesisleri düzenlenmiş piknik alanı olarak kullanılmaktadır .

Diğer taraftan saha arkeolojisi ve tarihi kalıntıları ile kültür turizmine de kaynak oluşturur. Kültür turizmi içinde ören turizmine konu olan arkeolojik şehirlerden günümüze kadar kalıntıları ulaşabilmiş, en önemli antik kent Teos 'tur. Açık hava müzesi haline getirilmesi gereken Teos ' ta turiste kolaylık sağlayabilecek herhangi bir düzenlemeye (izah tablosu, plan v.b.) rastlanmamasına karşın ilk kez 19.yy.da İngilizlerin başlattığı, 1924 yılında Fransız ve daha sonra Türk arkeologların yaptıkları kazılarla ortaya çıkan kalıntılar izlenebilmektedir. Şehrin iki limanı arasındaki tepede yer alan akropol üzerinde Arkaik devirden kalma sur izleri, akropolün güney eteğinde Helenistik devirden kaldığı sanılan Roma devrinde değişikliğe uğrayan tiyatro ve büyük kısmı hala toprağın altında olan gymnasion, Roma zamanında inşa edilen ve iyi korunmuş bir yapı olan odeon ve Anadolu 'da yapılmış mabetlerin en büyüğü olan Dionysos tapınağı⁴⁷ günümüze ulaşan başlıca kalıntılardır .

Tarihi kalıntılar arasında yer alan, Teos ' tan getirilen kalıntılarla, 15. yy.'da Türkler tarafından yaptırılan ve zamanımıza kadar korunarak gelmiş olan Sığacık kalesi⁴⁸ ile Karaköse harabelerinde de kültür turizmine yönelik bir düzenleme (açıklayıcı bilgi, plan v.b.) bulunmamaktadır .

Araştırma sahasında ulaşım günümüzde karayolu ile sağlanır. Geçmiş yıllarda adeta bir çıkmaz sokağı andıran sahanın diğer alanlarla olan bağlantısını sağlayan en önemli yol Seferihisar - Urla - Güzelbahçe karayolu olmuştur. Söz konusu dönemde kıyı kesimi izleyerek Seferihisar güneyinden Doğanbey 'e uzanan toprak bir yol bulunmasına karşın bu yolun kıyı kuşağını takip ederek Gümüldür ve Kuşadası ' na başka bir deyişle Küçük Menderes havzasına bağlanmaması sahanın çıkmaz sokak özelliğini belirginleştirmiştir. Aynı yıllar Seferihisar ilçesine bağlı köyler arasındaki ulaşımı temin eden yollar toprak yollar biçiminde olup, köylerin birbiri arasındaki ulaşım bağlantısı ise basit keçi yolları ile sağlanmıştır .

1950'li yıllarda tüm Türkiye ' de ulaşım olanaklarının geliştirilmesi, bu amaçla yeni yol yapımlarının gerçekleştirilmesine rağmen, Doğanbey - Ürkmez çevresinin yeni yol yapımını gerektirecek cazip özellikler göstermemesi (büyük şehir merkezlerinin, sanayi tesislerinin olmaması v.b.) sahanın çıkmaz sokak özelliğinin sürmesine neden olmuştur. Ancak Seferihisar - İzmir arasındaki bağlantı her yarım saatte bir kalkan toplam 20 minibüs ve 3 otobüs ile düzenli olarak sağlanmıştır. Seferihisar ' ın köyleri ile olan bağlantısı ise 1960 ' lı yıllarda da istenilen düzeye varamamıştır. İzmir - Seferihisar karayolu üzerinde yer alan Düzce, Ulaş ve Turgut köyleri dışındaki köylerin yolları bozuk toprak yollar biçimindeki özelliğini korumuştur .

47 Bayburtluoğlu C.Ön.ver. s.380

48 Akurgal E. Ön.ver. s.390-391

1970'li yıllarda ise Türkiye ' de Çeşme, Kuşadası, Bodrum, Marmaris, Antalya gibi bazı alanların turizm açısından önem kazanmaya başlaması, araştırma sahası üzerinde de etkin olmaya başlamıştır. Nitekim Çeşme ' de konaklayan yerli ve yabancı turistlerin İzmir ' e uğramadan Kuşadası, Bodrum, Marmaris ve Antalya gibi diğer turizm merkezlerine ulaşmaları planlanmıştır. Bu amaçla Doğanbey - Ürkmez üzerinden kıyıyı izleyen Gümüldür ve Kuşadası karayolu 1973 yılında Turizm Bakanlığı tarafından planlanarak programa alınmıştır. Buna karşılık 1980 ' li yıllarda Urla yarımadasında yer alan Çeşme, Urla, gibi yerleşim birimleri otoyol ile İzmir ' e bağlanırken, Seferihisar - Güzelbahçe karayolu ise sadece mevcut yolun genişletilip, şartlarının iyileştirilmesi ile sınırlı kalmıştır. Seferihisar ' ı Gümüldür üzerinden Kuşadası 'na bağlayan yol ise Doğanbey - Ürkmez arasındaki basit toprak yolun genişletilip asfaltlanması ile ancak 1989 yılında ulaşımına açılabilmiştir. Bu biçimde sözkonusu yol Çeşme - Kuşadası arasındaki ulaşımı organize ederken, İzmir ' in güney ilçelerinin (Torbalı, Bayındır, Selçuk, Tire) Seferihisar veya daha geniş anlamda Urla yarımadasına bağlantısını da sağlamıştır .

Diğer taraftan Seferihisar ' ın köyleri ile olan bağlantılar ise mevcut toprak yolların 1990 yılında asfaltlanması ile iyileştirilmiştir. Günümüzde şehrin doğu kesiminde dağlık alanda yer alan köylerin İzmir şehir merkezi ile bağlantısı ise doğuya doğru açılan yollarla Gazi Emir üzerinden sağlanmaktadır .

Seferihisar şehir merkezinden yirmi dakika aralıklarla kalkan minibüsler Gümüldür, Pamucak yolu üzerinden Kuşadası bağlantısını sağlarken ,yirmibeş dakika aralıkla kalkan özel, 45 dakika aralıkla kalkan belediye otobüsleri (günde 13 belediye otobüsü çalışıyor .) ise İzmir ' e giderek, araştırma sahasına toplu taşıma hizmeti vermektedir .

Sonuç

Urla Yarımadasının güneydoğu kesimini kapsayan araştırma sahası tarımsal yönden ve son yıllarda gelişme gösteren turizm faaliyetleri açısından dikkati çekmektedir .

Sahada doğal ortam koşullarının olumlu etkilerinin başında iklim gelmektedir. Akdeniz makroklimasının etkisinde kalan sahada iklim çeşitli tarımsal ürünlerin yetişmesine olanak sağlar. Sahaya yaz aylarında hemen hemen hiç yağışın düşmemesi ile belirgin bir kuraklık yaşanmasına rağmen yeraltı su kaynaklarının yeterli olmasının yanı sıra mevcut baraj ve göletler (Ulamiş, Seferihisar ve Ürkmez) aracılığı ile sulamalı tarım yapılır. Bu bakımdan alüvyal birikim alanları ve kıyı ovalarında yoğun tarımsal faaliyetler göze çarpar. Sahanın tarımsal ekonomisinin başında narenciye bahçeleri gelir. 1140 hektar alan kaplayan ve satsuma cinsi mandalina üretimi yapılan narenciye bahçelerinden yılda ortalama 30.000 ton verim alınır. Saha bu üretim değerleri ile Türkiye'nin mandalina üretiminin %10- 15 ' ini, satsuma cinsi mandalina üretiminin %20 -25 ' ini karşılar. Toplam 16 adet narenciye paketleme işletmesinin

yer aldığı araştırma sahası Narlıdere, Gümlüdür ve Kuşadasına kadar uzanan sahanın narenciye paketlenme merkezi haline getirilerek, sözkonusu kesimin yurtdışına açılan nakliyat ve ticaret merkezi durumuna gelecektir.

Sulamalı tarıma bağlı olarak araştırma sahasında gelişmiş ikinci tarımsal faaliyet sebzeçiliktir. 6082 ton verimin alındığı sebzeçilik faaliyetlerinin ekonomik değerinin yüksek olması bu uğraşının kış mevsiminde de sürdürülmesini sağlamış ve özellikle son 10 - 15 yıl içinde seracılık (çiçek ve sebze seraları) faaliyetlerinde önemli gelişmeler olmuştur. Sahada yamaçlar ve hafif tepelik alanlar ise zeytincilik faaliyetlerinin geliştiği başlıca alanlardır .

Araştırma sahası doğal ve tarihi özelliklerinin bir sonucu olarak oldukça yüksek bir turizm potansiyeline sahiptir. Özellikle İzmir şehrinin sayfiyesi durumunda olan sahada ilk kez 1970 'li yıllarda yapılmaya başlanan ikinci konutlar ulaşım olanaklarının gelişmesi ve imar izninin belediyelere verilmesi gibi etkenler nedeniyle hızlı bir gelişme göstermiştir. Adeta bir kıyı yağması biçimini kazanan ikinci konut yapımının en kötü örnekleri Ürkmez yerleşim biriminde ve Ömür beldesi adı verilen Doğanbey köyü kıyısındaki alanda dikkati çeker. Kıyının tatil konutları ile kaplanması konaklama tesislerinin yapımına engel oluşturarak turizmi olumsuz yönde etkilemektedir. Konaklama tesislerinin sayısı ve yatak kapasitesi az olduğundan gelen turist sayısı da az olmaktadır. Bu nedenle Türkiye 'nin turizm bakımından gelişmiş diğer kıyılarında olduğu gibi yeni konaklama tesisleri yapılarak yatak kapasitesi arttırılmalıdır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta tesislerin doğa ile uyumlu, çevreye zarar vermeyecek özellikte olmasıdır .

Araştırma sahasının gelecekte de tarım ve turizme bağlı olarak gelişmesi planlanmalıdır. Bu bakımdan sahada yer alan termal kaynakların ekonomik bakımdan iyi gelir getiren seralar ile konutların ısıtılmasında kullanılması düşünülmelidir. Diğer taraftan kaplıcalar turizm açısından değerlendirilmeli ve sadece deniz turizmi ile 5 aylık bir süreye sıkıştırılmış olan turizmin kaplıca turizmi ile bütün bir yıla yayılması sağlanmalıdır. Ancak bunun için öncelikle kaplıcalar sahasında modern konaklama tesislerinin yapılması ardından sahanın termal özelliklerinin açıklayıcı broşür ve kataloglar ile yurt içi ve dışında tanıtılması gerekmektedir. Tarihi öneme sahip olan Teos antik kentinde ise öncelikle turiste kolaylık sağlayacak izah tablosu, plan v.b. gibi açıklayıcı bilgilerin yer alması ve buranın bir açık hava müzesi haline getirilmesi, çıkan değerli kalıntı ve eşyaların ise Seferihisar şehri veya Sığacık ' ta açılacak olan bir müzede sergilenmesi gerekmektedir. Benzer biçimde tarihi Sığacık kalesinde de öncelikle açıklayıcı bilgi panosunun yer alması gereklidir. Kale içinde yer alan tarihi evler ise özgün mimari yapıları korunarak alışveriş merkezleri ve pansiyon, otel gibi konaklama tesislerine dönüştürülebilir.

Sığacık özgün yapısını korumak koşulu ile tipik bir tatil kasabası haline getirilebilir. Bu bakımdan yat yaşama yerinin genişletilerek kapasitesinin arttırılması sahanın tanıtımı açısından önemlidir. Diğer taraftan yapılacak bir

anfityatro ' da festivaller, konserler ve yarışmaların düzenlenmesi tanıtım açısından dikkat çekici olacaktır. Aynı biçimde sahada özellikle yaz aylarında esen kuvvetli rüzgarlardan yararlanarak yelken veya windsurf yarışları gibi sportif aktivitelerin düzenlenmesi sahanın tanınmasını sağlayacaktır .

Türkiye ' nin diğer turizm merkezlerinde olduğu gibi tatil konutlarının yoğun bir biçimde inşa edilmesi ile artan arazi talebinin tarımı olumsuz yönde etkilemesinin Seferihisar ve çevresinde önüne geçilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan Seferihisar Belediyesinin getirdiği bir önlemlerle tarım arazilerinin satılsa bile (özellikle narenciye bahçelerinin) kullanım açısından başka bir biçime dönüştürülmesinin engellenmesi oldukça olumlu bir yaklaşımdır

Kaynakça

- AKAFİTUNA ,M. 1962. " İzmir - Torbalı - Seferihisar - Urla Bölgesinin Jeolojisi Hakkında " M.T.A Enst.Der.sayı:59, s.1-18 ,Ankara
- AKIN, H .1968 Aydınöğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma , A.Ü. D.T.C.F.Yay.No:60, Tarih Enst.No:6 ,Ankara
- AKURGAL ,E.1989.Anadolu Uygurlukları ,İstanbul
- AKYOL, İ.- CHAPUT ,E.1930.İzmir Civarının Bünyesine Ait Tetkikler, İ.Ü.Coğrafya Enst. Yay .No:1, İstanbul
- ARAN, S.1970. Ege ve Akdeniz Sahil Şeridindeki Rekreasyonel Gelişmelerin Tabiatı Koruma ve Peyzaj Açısından Kitiği, Türkiye Tabiatını Koruma Cemiyeti Yay. No:13, Ankara
- ARDEL, A.1962. "Çeşme Yarımadasında Coğrafi Müşahadeler" İ.Ü. Coğrafya Enst.Der.No:12, s.69-77,İstanbul
- ATALAY, İ.1994 Türkiye Coğrafyası Ege Üniversitesi.Bas.İzmir
- BAYBURTLUOĞLU,C.1982 ,Arkeoloji ,Kültür ve Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü Yay.No:46,Ankara
- BAYRAKTAR ,A.1975. Ege Kıyılarında Bazı Tatil Köylerinde Rekreasyon Planlamasının Etüdü İle Turizm Gelişmesinde Bu Bakımdan Önemli Esasların Tespiti ,E.Ü.Ziraat Fak.Yay No:249, İzmir
- CUINET,V'.1895.La Turque d'Asie,Cilt:III, Paris
- DARKOT ,B.- TUNCEL ,M.1995 Ege Bölgesi Coğrafyası, İ.Ü. Coğrafya Enst.Yay.No:99, İstanbul
- DOĞANERİ ,S.1992 ."Türkiye'nin Yat Limanları "İ.Ü.Deniz.Bil.Ve Coğrafya Enst.Bülten, Sayı:9, No:9,s.183-206, İstanbul

- EMEKLİ, G.1992. " Urla - Seferihisar Çevresinde Seracılık Etkinlikleri " Ege. Coğrafya. Enst.Der. ,sayı:6 ,s.179- 198, İzmir
- EMİROĞLU, M.1988. " Urla Yarımadasında Nüfusun Gelişmesi " D.T.C.F.Der., Cilt:XXXII, Sayı :1-2 ,s.237-265,Ankara
- 1990."Urla Yarımadasında Kırsal Yerleşmeler " Coğrafya Araştırmaları Der. Sayı :2, s.227-256, Ankara
- EVLİYA ÇELEBİ .1985.Seyahatname ,Cilt:8,İstanbul
- GÜNAL, N. 1988. " Urla Yarımadasında Doğal Bitki Örtüsü " İ.Ü.Deniz Bil.ve Coğrafya Enst.Bülten,sayı:4,s.93-104 İstanbul
- 1993. " Marmara ve Ege Bölgelerinde Kır Yerleşmelerinin Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı " Türk Coğrafya Der. sayı :28, s.143-154, İstanbul
- İ.Ü TIP FAKÜLTESİ HİDRO-KLİMATOLOJİ KÜRSÜSÜ .1975. Türkiye Maden Suları 3, Ege Bölgesi ,İstanbul
- KOÇMAN, A. 1993. İnsan Faaliyetleri ve Çevre Üzerine Etkileri Açısından Ege Ovalarının İklimi, Ege.Ün.Ed.Fak Yay.No:73, İzmir
- KÖKSAL, A. 1988. " Ege Bölgesinin Turizm Coğrafyası " A.Ü. D.T.C.F.Der.Cilt:XXXII,sayı:1-2 ,s.57,Ankara
- 1993."Seferihisar - Kuşadası Arasında Tatil Evleri" A.Ü.Türkiye Coğrafyası Araştırma Uygulama Merkezi Der.Sayı:2,s.221-224, Ankara
- 1994. Türkiye Turizm Coğrafyası, Ankara
- MANSEL ,A.M.1984 Ege ve Yunan Tarihi,Türk Tarih Kurumu Yayınları XIII.DiziAnkara
- MATER, B.1982 Urla Yarımadasında Arazi Sınıflandırılması ile Kullanılışı Arasındaki İlişkiler ,İ.Ü.Ed.Fak. Yay. No:2863, İstanbul
- MATER, B. 1984. " Urla ve çevresinde Land-sat Görüntüleri ile Yapılan Land-use Haritalarının Arazi Çalışmaları ile Karşılaştırılması " .İ.Ü.Deniz Bil.ve Coğrafya Enst. Bülten sayı:17, s.119-137, İstanbul
- ÖNGÖR ,T. 1972. "Urla - İzmir Jeotermal Sahasına Ait Jeolojik Rapor ",M.T.A.Raporu No:4832, Ankara
- STEWİG, R.1970 Batı Anadolu 'da Kültür Gelişmesinin Ana Hatları ,(Çeviren: R.Tufan, Ş.Yazman)İ.T.Ü.Yay.İstanbul
- UZUNÇARŞILI İ.H.1947. Osmanlı Tarihi, Cilt:1, Ankara
- ÜLKER ,İ.1988. Türkiye 'de Sağlık Turizmi ve Kaplıca Planlaması, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.1006, Kültür Eserleri Dizisi No:129, Ankara
- YALÇINLAR ,İ.(1970) "Batı Anadolu ' nun Strüktür ve Relief Şekilleri Üzerine Müşahadeler " İ.Ü.Coğrafya Ens. Der. Sayı: 17, s.69-92,İstanbul